

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... .. frt 10.—

Félévre ... .. » 5.—

Negyedévre ... .. » 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körút 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adódnak vissza.

—☉— Budapest, november 22. ☉—

Krónika.

— nov. 20.

Még mindig nem érkezett híre annak, hogy a delegáció tizenhárompróbás politikusai megtalálták volna azt a bűvös formulát, mely a modern politikának bölcsesség-kövét elővarázsolja. Pedig üres óráiban az ember hívó, hisz hausse idején az alchimiában, hisz a diplomáciában háborus időkben és hisz a külügyminiszter mondásaiban is, a melyekben időtöltésből mélyebb értelmet keres. Mert hiába, az ember értékpapirjaira nemcsak a csillagok járásának van befolyása, hanem annak is, hogy gróf Kálnoky ur nem mond-e többet vagy kevesebbet, mint Rudini ur arról, amiről alighanem ő sem tud többet, mint én és Rudini ur.

Pedig én nem tudok semmit arról, hogy mikor fog kezdődni a béke és mikor végződik a háboru, vagy megfordítva, mikor végződik a béke és mikor kezdődik a háboru, ami, plane, ha egy kis migrainem van, egyre megy, ép úgy, mint a czárnak alapjában véve mindegy, hogy gacsinai várpalotájában egy évvel hamarabb vagy később jut arra az elkerülhetetlen konkluzióra, hogy ha ő nem robbantja fel a világ békéjét, úgy felrobban az magától. Ki meri komolyan mondani, hogy béke ez a béke? Tisztelem azt a békét, mikor a markomba nyomják a fütykőst és én legfeljebb azon tanakodhatom, melyikünknek a bordái bánják meg? Ilyenkor inkább azt mondom, hagyjanak engem békén — verekedni!

Különben ma, mikor soha sem bizonyos az ember afelől, maga bolondul-e meg vagy a világ, inkább totalizateurt keresne és azon találgatná: lesz-e háború jövő évre, vagy sem? mint hogy komolyan tünődjék a kérdésen. Olyan mindegy rám nézve, hogy az idén lesz-e háboru vagy sem, mint a mennyire mindegy, hogy mi lesz egy század múlva! Minket magunkat ugyan nem érdekel a dolog, csak a zsebünket, feltéve, hogy ennek van valami összeköttetése a borszéval.

Vajjon békének mondható-e az elfásultságnak az az állapota, amelyben ami egész generációnk senyved?

Ördögöt! A legbolondabb minden háborúk közt az, mikor az ember saját belügyeit külügyeknek tartja és egyetlen, mindig talányszerű hieroglifírás után indul: a börzei kurzus után. Komolyabb dolgunk van nekünk, mint a béke és háború fölött hamleteskedni: százezreket nyerni vagy veszíteni, ez az egyetlen komoly cél, ha a nyakunk bele török is, hogy azzal a százezerrel, ami meg

nincs, megédesítsük ezt a furcsa életet és ha esetleg nyakon csiptük, akkor jön a skepsis és kérdi: mienké igazán az élet, és a milliók kéje vagy az egész csak — illuzió? S végre mit tudom én, nem ragad-e magával egy utolsó pillanatban az ostoba előítélet, a multak belénevelt tradíciói, s nem élvezem-e jobban ezt a szót, hogy: halmi a hazáért, mikor ebben a bolond józan állapotban még ezt is csak olyan hipokrizisnek tartom, mint a többit? Láttam én már istentagadót imádkozni: miért ne csapna meg egy kis jóleső meleg szín engem is a ködös szürkeségből, legalább az ifjui lelkesedés gyönyörét élvezné egy utolsó pillanatban az ifjui álarcz alá fojtott századvégi vénség.

Ki tudná megmondani, hol kezdődik a béke, hol a háboru? Nekem épp oly problema, mint Kálnokynak, vagy a fehér czárnak, hogy ha elvertük egymást: azok a milliárdok, miket egyikünk fizetni fog, — mert hiszen én sem fizetek hozzá kevesebbet, mint a szent czár, s végre is az már bagatell, hogy ki fizeti? — azok a milliárdok nem robbantanak-e bennünket fel még alaposabban, mint egy közibénk vágódó shrapnel? Különben az mellékes, miután az már nem a mi gondunk, hanem azé a háborgó valamié, ami inog alattunk, ami fejünket titkos áramlataival úgy össze-vissza szötte, hogy azt az annyiszor meghibbant emberi agyvelőt, az együgyü eszmék és gondolatoknak ezt a bolondos kohóját szinte konzolidáltabbnak érezzük, mint valaha. S szinte dicsekszünk vele, mennyire kiábrándultunk a gyermekkorunkban még okosoknak tartott emberekből, ma, mikor már senkit sem tartunk okos embernek s csak sejtjük, hogy valami csodálatos okos dolog készülődik lassan általunk a nélkül, hogy részünk lenne benne; a fejünkön keresztül húzódik, mint valami léghuzam, egy új áramlat, a fejünk alja még rothadásban van javában, de valami göz kör erjed belőle, miben csodálatosan tenyészik az eszméknek egy új világa, melynek ozonja a legzártabb koponyákba behatol s szellőzteti abban is a dohos talajt, és a mely vegetáció felől azt sejtjük, hogy mégis okosabb dolgok fognak benne megteremni, mint diplomácia, amit nem ismer a delegáció és puszkapor, amit ugysem a delegáció talált fel.

Én legalább azzal a megnyugvással térek aludni, hogy abban, amiket így léha üres órámban elgondolok, van annyi bölcsesség, mint amiket egy külügyminiszter diplomatikusan körülír, mert az egyiktől ép úgy nem lett senki bölcsőbb, mint a másiktól. **Myréa.**

Szabolcska Mihály költeményeiből.

I.

Áldjon meg az Isten...

Áldjon meg az Isten, hogyha nem szeretsz is,
Hogyha már az enyém soha nem lehetsz is.
Minden szál virágért,
A mit nekem adtál, ezer annyit adjon,
Lábaid nyomán is gyöngyvirág fakadjon!

Áldja meg, áldja meg hajad minden szálát,
Mást szerető szived minden dobbanásdát;
Tegyen oly boldoggá
A milyen én voltam, — egy-egy pillanatban, —
Mikor a kezedet néha megfoghattam!

Az örök bíró is majd a másvilágon,
Tenedek még az is, ott is megbocsásson...
Büntetésre valót
A jó Isten ugyis mit találna már ott:
— Hogyha egyszere az én szívem megbocsátott?!

II.

A merre a Tisza folyik!

Vágyik oda az én szívem
A merre a Tisza folyik,
Elszáll oda ezerszer is,
Napfeljöttől napnyugotig,
— A merre a Tisza folyik!

Tudj' az Isten, mi vonja egy?
Tán a folyó? tán a partja?
Tán valami babonázó,
Titkos bűbáj csügg ott rajta,
A merre a Tisza folyik.

A folyó is, a vidék is,
Itt van, itt él a szívemben.
Hát még, aki édes, örök
Szeretettel vár ott engem,
A merre a Tisza folyik!

Áldja meg az Isten őket!
— Az én lelkem jó anyámat,
Meg ő érte, ahol csak jár,
Azt a földet, azt a tájat:
A merre a Tisza folyik!

III.

Balla Maris.

Utcán, téren virágot árult,
Illett rá karton, kék ruhája.
„Bé szép lány lesz — mondták — belőle,
Tizenhét esztendőskorára!“

— Lett is belőle szép, sugár lány,
Kis városunk legszebb virága;
S a merre járt, virágot árult,
Divatos, szép, selyem ruhába.

Az anyjának más vett koporsót,
S ő egyre úgy járt, mint a páva...
Úgy is fogták ki a Tiszából:
Divatos, szép selyem ruhába!

A karaván.

Irta: SZOMAHÁZY ISTVÁN.

A vonat, mely nyaranta százával hozza ide az utasokat, megállt egy pillanatig a kis órház előtt. A konduktor frissen tárta föl a zöld kocsi ajtaját, melyeknek belsejéből, egy elemi iskola zürzavaros lármájával, tollas kalapok, hamvasszürke boák, felborzolt czilinderek bukkan-
tak ki a pályaház sinei közé.

Az öreg méltóságos ur, ki egy piros plüss-kupé tükörelakából unatkozva nézte a vidéket, bámulattal szólott a titkárának:

— Nézze, nézze csak barátom, micsoda karaván ez!..

Csodálatos karaván volt; az urak fázkolódva húzódtak meg elegáns felöltőikben, arcuk kék volt a borotvától, bajszuknak csupán a helye látszott; némelyik kaczkias jaquettot hordott, holott csipős őszi idő borzogatta meg az utasokat, egy fiatal ember szalagos félczipőben állt meg a kupé előtt, melyből tegethof harisnya látszott ki, akár valami májusi kerti mulatságon. A hölgyek tarkák, elevenek voltak, mint egy muzeumi madár csoport s csacsogva, trillázva ugráltak le a kocsi lépcsőzetén. Mindenki láthatta, hogy ezek pompás czimborák, álmosak, lusták kissé az éjszakai virrasztástól, de minden vállalatra készek. Olyanok voltak, mint egy utazó cigány-csoporthoz, mely a sátoraljzat mezzanin lakásokkal, café chantantokkal cserélte ugyan föl, de azért örökké az isteni szabadság barátja.

Egy commis voyageur — a Galatz et Co nagy petroleum-finomítójának képviselője — hangosan csettengett a nyelvével:

— Nini, Maritta! És Plump, a kócos Plump, meg az egész Orfeum velük! Nézzétek csak fiuk, becsületesre!

A waggonok ablakai kíváncsi emberfejekkel teltek meg, egyszerre felismerték az orfeum népszerű csillagait, a Plump komikus sasorrát, a Maritta magas, fejedelmi termetét, a négy Sauthers leány világosszöke hajfürtjeit. A commis voyageurok kupéjából egy Kotlettes ur, ki krokodil-gyufákban utazott, túláradó érzelmekkel kiáltotta:

— Evviva Plump! Evviva Maritta!

A végső szavakat már a szomszédos fűzfauerdőből hozta idáig a délelőtti szellő, mert a vonat hosszú kigyója döcögve tünt el a fák között.

*

Egy tüneményeszerű inas, sarki melangeszinü paleotban, alázatosan állt meg Plump előtt a kis pályaház fakerítésénél s keztyűs kezét szürke czilinderéhez emelve, tiszteletteljesen szólott:

— A méltóságos gróf ur fogatai odakünn várnak!

— Helyesen van barátom, válaszolt a Plump ismerős orrhanga. Vegyen magának néhány szivart, fogja!

S egy oligarcha leereszkedésével nyújtott a komornyiknak egy ezüstforintost.

Az őrház tulsó oldalán széles, üveges ekvipázsok várakoztak a vendégekre, a nagy fekete paripák lehellette szerteoszlott a hideg őszi levegőben, a kocsisok közönyösen dőltek hátra üléseiken. A komornyik kitérte az ajtókat, s hajlongva állott meg a kocsi mellett, míg a különös uraságok a fogat belsejében elhelyezkedtek. Mindannyi méltósággal dőlt hátra, s a fényes, fekete batárok rugalmasan indultak meg a homokos országúton.

A parkok pirosoló levelei fölé napfényes levegő borult, a kastélyok ablakredői régen zárva voltak már. A fonott sodronykerítéseken belül, hol pár hét előtt csinós asszonyok olvasgattak s apró bébék futkostak föl-alá, most álmos, zavartalan csönd uralkodott.

Plump, ki kémlelődve tekintett ki az ekvipázs ablakán át, hirtelen visszafordult.

— Nézd, szól Marittához, amott balra, a három szál jegenyén túl. Az a torony, mely a park fái közül kilátszik, már az Etta kastélyához tartozik. A vinczellérház mögött, közvetlenül a jegenyéken túl....

A magas terrasse egészen láthatóvá lett, a kastély zöldes falai hirtelen kibukkantak a fák közül. S mindannyiukat, kik e fényes kocsik párnáin kényelmesen dőltek hátra, most egyszerre valami irigységgel vegyes büszkeség szállotta meg, az Etta tüneményes pályafutására visszaemlékezvén.

Mert a bájos grófné, aki most harmincezer forintot költött el évenként, még két év előtt együtt hajlongott velük az orfeum páholyközönsége előtt, s a teknősbékáról szóló híres kuplóját az egész főváros dudolyatta. Ez a gyönyörű, szőke leány csodálatos népszerűséggel bírt, s nem egy szegény ember nyult idegen vagyonhoz, csakhogy az ő megbecsülhetetlen kegyeit élvezhesse. A vállalkozás sohasem volt sikertelen, de a ledér Juno, ki a könyvvezetők sóhajaira habozás nélkül meglágyult, hirtelen hajthatatlanul erényessé lett, mikor egy eleven gróf került a hálójába. S ez a fiatal kamasz, kit még a jezsuiták kolostorában ért a szomorú hír, hogy teljesen árvaságra jutott, a maga ragyogó ostobaságában gondolkodás nélkül oltárhoz vezette a chantantok e hirneves pillangóját, egy-két hónappal azután, hogy biróilag nagykorúnak deklarálták. Két teljes éven át kóboroltak hotelről-hotelre, mindenütt a legszebb lakást bérelve ki, boldogan, gondtalanul, szerelmesen. Ettának tetszett ez új életmód; a table d'hôte harangja, az együgyű kis férj, akit neki kellett megtanítani a szerelem igazi művészetére, a garçonok udvarias szolgálatkészsége, az asztal-szomszédok tiszteletteljes figyelme, kik benne egyedül a grófnét látták. De az Engadinben egyszer csak mégis elfogta a honvágy, bántotta a gondolat, hogy egykori társai mitsem tudnak boldogsága felől, s a gróf legszebb ekvipázsa nemsokára kihajtatott a vasúthoz, hogy a fiatal párt a falusi kastélyba elvigye. Három heti unalom után Etta végre bevallotta régi, forró vágyát: hogy mindazokat, kik vele együtt szenvedtek valaha, vendégül hívassa a saját fényes otthonába, az egész orfeumot karmesterrel és direktorral egyetemben.

Egyetlen levél, fején a kilenczágú koronával, s a cigányország megmozdult a legelső őszi napon, hogy az Etta vendégszeretétét élvezze.

*

»...végszavam tehát mindezek után ez: éljen a méltóságos gróf és éljen a legszebb grófné, ki már ennek előtte is a művészet ragyogó koronáját viselte!«

Ciunkula ur mondta ezt az ékes felköszöntőt, a vörös, szemüveges karmester, kinek kupléi, a Plump ajkain keresztül, szájról-szájra járnak mindenütt, hol civilizált emberek találhatók. Igazi pezsgő folyt, a Roederer savanykás, habzó nedve, s nem a cukros szóda, mely

a szilas-berényi champagneiban gyöngyözik. A hölgyek kivétel nélkül becsiptek, a Southers-leányok kipirulva dőltek hátra székeiken, Maritta a Plump fülébe énekelt. Bartos, a direktor, kit még nevetni nem látott emberfia, föltett cizlinderrel ült az asztal fején, mert valami képzelt léghuzam bántotta.

A kis gróf, kinek a mulatság végtelenül tetszett, pezsgős poharával zajosan hadonázott.

— Csak ugy hölgyeim, mintha otthon volnának, egészen ugy....

Katz egy karóvastagságu szivarra gyujtott, Mariska, a magyar dalénekesnő, pislogva cigarettázott. Madame Epernay, a francia excentrique művésznő, lelógó fürtjeit egészen felfésülte, s villával, késsel evett egy nagy piros almát. Ciunkula ur kését a pezsgő-pohárhoz ütötte, így hiva föl a közfigyelmet egy második felköszöntőre.

— Halljuk uraim, halljuk! kiáltotta saját maga harsányan.

De egyetlen lélek sem hallgatott rá, csak Bartos, a direktor, mormogott szokása szerint.

— Igyék, és ne járjon annyit a szája!

— Bocsánat, szólásszabadság van!

Etta maga mellé ültette Marittát, Epernay aszszonyt, a négy Sauthers nővért s kényeskedve dőlt hátra az asztalfőn.

— Ah, édesem, ti azt hiszitek, boldog vagyok! Fogalmatok sem lehet, mennyi gondom van ebben a fényes jólétben. A gróf sokat köhög. Nem alszom miatta, és az udvarmesterem most is Bécsben jár, hogy a professzorral tanácskozzék. Az idén aligha megyünk valahová, talán egyedül az államtitkárek báljára, ha ugyan meg nem gondoljuk még. De most idevárjuk Wartes tábornokot, ki kedves, mulatságos ember, ez talán nyújt egy kis szórakozást

A kis Sauthers Lilinek, ki nagy szeméit nem vette le róla, barátságosan szólott:

— Egyék, igyék kedvesem, ami csak jól esik. Azért van itt, hogy egészen elfogyjék! Egy kis pezsgőt, ez igazi!...

Maga is ivott, koczintva a hölgyekkel, kik bámulva néztek a szeméibe.

— Hát te, hogyan vagy édes? szól Marittához. Még mindig megvan a dragonyosod? És a Felix, Török Felix ma is oly bolondos? Megházasodott, ne beszélj! És Viktor, a vén Viktor még mindig közétek jár? Hogyan, most Sauthers Adél a kedvencz? Ej, jól használja ám föl a szerencséjét, édesem, az öreg kitünően áll.

Plump, ki tökéletesen odáig volt, egy kenyérgalacsint dobott a grófné felé.

— Ugyan legyen eszed! Most nem vagy a zöld hordóban!

A direktor, ki a legnagyobb csendben és egy verpadra ítelt rab komolyságával részegedett le, homlokon csókolta a komornyikot:

— Ime, a fiam, az elveszett fiam! Zokogta szivetrázóan, mert nála az érzelmesség volt a legelső stádium.

Katz tetupoharat ivott a gróffal s a meggyőződés hangján ismételte.

— Nem az az ember vagyok, aki büszke. Nálam az arisztokrata ép olyan ember, mint más. Te sem vagy kevesebb, mint én. Nincs különbség, ördögbe is, mindnyájan egyformáknak születünk....

Ciunkula úr talált valahol egy zongorát s lelkesedve ütötte ki a Wacht am Rheint. De ebből hirtelen egy ismerős kupléra ment át, s rozsdás hangon énekelte a refraint, miközben lábait a szalon virágos plüss fauteuiljére fektette. Plump, kinél a járás egy kissé nehezen ment már botorkázva jött át az asztal másik felére, hol a gróf Katz úrral czimborált.

— Egy kérésem volna, egy nagy, igen nagy kérésem....

— Gyorsan, ki vele egyszeribe!...

— Sohasem láttam rókaavadászatot... A dolog végtelenül érdekel s most itt van a legjobb alkalom... Ha szeretsz, rendeztesd egyet délutánra...

— Rókára nem lehet, szólt a gróf elgondolkozva, de, ha netalán medve-avadászatot kívánsz... Azt talán összeüthetünk hamarosan...

De Plump már nem hallotta a választ, mert a Katz vállain szerencsésen elszunnyadt.

*

A fekete kávé az üvegházban szolgálták föl, mely a kastélylyal direkt összeköttetésben van. Ciunkula urat a majorságból hozták elő, ahova érthetetlen módon eltévedt.

A direktor, ki ismét szótalanná lett, málnalevet csöpögtetett a kávéjába s a szipkáját igyekezett meggyújtani, melyből a szivar már félóra előtt kiesett.

A hölgyek Ettát csókolgatták, mikor a komornyik hirtelen jelentette:

— Ley báró, főhadnagy...

Etta izgatott örömmel ugrott föl:

— Vezesse a szalonba!

Mentegetőzve fordult a hölgyekhez:

— Megbocsátok úgy-e édeseim? Egy kedves, várva-várt látogatás... Legközelebb viszontlátlak benneteket, de most nem tartóztatlak... Isten veletek, sok szerencsét...

Az üvegházban alkonyadni kezdett. Katz úr, Plump, Ciunkula, a direktor nehezen tápázkodtak föl. A hölgyek pár pillanatig egymásra néztek, vajjon a távozás nem sértő-e? Mindenki egyszerre kijózanodott, s a direktor kihúzta a zsebóráját.

— Negyedhat múlt tíz perczczel. A vonat huszonkét perc múlva indul...

Az ekvipázsok kifogva állottak a majorság terjedelmes udvarán. Kocsinak hire-hamva sem volt. A karaván gyalog, szóltanul indult meg a tölgyek közt vivő országúton, mely csakhamar elkanyarodott a vasuti töltés felé. Az estéli gyorsvonat már közeledett a szomszédos dombláncz mögül, vörös szemei láthatókká lettek a sötétségben. A kis fűzeserdő tájékán átható fűtytyentés hallatszott...

Abonyi Lajosról.

Irta:

VADNAY KÁROLY.

Az még nem volna nekünk valami nagy baj, akár-mily szivrehatón éneklik is a siroki nótában, ha csak a falevelek hullnának. Tudjuk róluk: ősz elviszi, tavasz visszaadja. Nagyobb szomorúság az nekünk, hogy hull ám a fejünk hajaszála is, ha egyszer beköszönt az ősz. És amit ez az ősz elvisz, azt nincs többé tavasz, a mely visszaadhatná!

Régi jó barátság révén estem e mélabús töprengésbe »A siroki románcz« premiére-jén, mikor körülöttem pár ezer ember arca mosolygott és e mosoly mellé legalább is hatszáz kéz tapsolt. Látni kívánták azt a kedves, fiatal lelkü embert, ki falujából nagyon sokat érő málhával zónázott be újra hozzánk, ebbe az erőltetett gyöngyéletű fővárosba. Elhozta magával a szabad róna friss levegőjét, az erdő természetes lehelletét, a mező igazszinü virágát, a falu fürge szavát és naivan érző lelkét.

Lássuk! -- ez volt az általános kívánság még azok részéről is, kik rendesen csak »firt«-et üznek a nép múzsájával.

S láttuk. Még pedig háromszor is egymás után, a sárga gázlámpák előtt. A mi szemperflorens arcú és kedvü Blaha Lujzánk fogta az egyik kezét, a másikat pedig Kiss Mihály, az új tag, ki historikus hűséggel mutatta be Rákóczi Ferencz fejedelem pompás fejét alföldi gunyában s olyan szivrehatóan is énekelt, mintha azokban a pillanatokban nemcsak a maga bujdosásának terhét érezte volna, hanem az egykori bujdosó fejedelemét is.

Emez imponáló fej és ama viritó arcz közt tünt föl a szerző hosszas fekete kabátja, halvány arcza és őszbe csavarodott bajusza. »Hiszen már nem fiatal ember!« — súgtak össze aranyos legyezőik mögött a páholyok suhogó selymü urnói. Nem bók volt ez embernek, de őszinte dicséret az írónak! Fiatal embert vártak, mert fiatal szív és kedély sugarait kapták a szinpadról. Ettől mosolyogtak, ettől tapsoltak. És mosolyogtak és tapsoltak akkor is, mikor látták, hogy régi író áll előttük, a kinek hosszu, nagy bajuszát és rövidre nyirt szakállát ugyancsak megcsipte már a dér, míg a feje búbján nem igen van már minék őszbe csavarodni.

Megvallom, édesbús melancholiába estem a tapsoló és mosolygó tömeg közepett. Harminczkét évvel ezelőtt, midőn én először szoritottam kezét (ma is érzem még melegét,) »A siroki románcz« költőjével, fényes szőke haj fődte a mai nagy deficit helyét; azt a deres, nagy bajuszt pedig egy hiú tambour major is megirigyelte volna aranyosba játszó friss színeért, hullámos hajlásaért és hamar nagyra nőtt voltaért. Piros arcza, zömök alakja majd kicsattant a fiatal vértől!

Bizony nem mai legény ő már sem az életben, sem az irodalomban; de ha nem volna ma is épp olyan szerény, mondhatni érzékenyen félős, gyöngéd természet, a minő volt kezdő író korában, sok mai, népszínműveket és néprajzokat irogató fiatal fölkapott kollegájának énekelhetné oda bátran azt a kedves nótáját:

»Vagyok olyan legény, mint te,
Vágok olyan rendet, mint te!«

Mert az ő aczéltolla, — ha ugyan firól fira szállt patriarkhális szokásból nem ludtollal ír, — ma is olyan pompásan vágja lelki termésének betürendjét, akár az abonyi java-legények a rét friss fűvét. Üditő virágillat száll mind a kettőből. A jó természet gazdag talajából nő mind a kettő. Csakhogy az ő termése saját külön napfényének, a romlatlan költői kedélynek meleg sugárainál érik meg a learatásra. Nem szolgál ő sem üvegházi, sem csinált virágokkal. Szabad levegőn, istenadta mezőn szedi vadvirágait, melyeket szíve érzésében, magyaros izlésében nemesít meg, tesz teljessé és ugy köti bokré-tába. Pedáns műkertész elmondhatja rá, hogy nincs »de lege artis« kötve; de se baj, mikor a virágoknak színök és illatok van.

»A siroki románcz« szerzőjének termékei olykor formátlanok, olykor naivak, de sohasem mesterkéltek, s ezért van hatásuk a mai világ sok mesterkélése közepett.

Írójuk megváltozott a külsejében, de benső mivoltában a régi maradt. Semper idem. Kár, hogy a színházi látcső nem hatolhat be a szívig, mert akkor a premiére arany-legyezős hölgyei az ifjuság szép tavaszát pillantották volna meg a fekete kabát alatt.

Harminczkét évvel ezelőtt még nem létezett sem lepedőnyi ujság, sem rotációs gép, sem vágatva haladó hirlapírói munka. Az a három-négy szerkesztőség, mely a fővárosban létezett, nem volt kénytelen a falra fölírni: »Csak röviden!« Hogy t. i. a ki jó s megy, röviden

adja elő a mondókáját s azután nyargaljon tovább, mert a szerkesztőség nem kaszinó. Akkor bizony még az volt. A »Hölgyfutár« szerkesztőségében, melyet az elhunyt Nagy Ignácztól Berecz Károly vett át, a fiatal belletristák kaszinóztak. Nem tudom, ugy van-e a mai kezdő írónál is, mint akkor volt, de mi — noha eleget álmodtunk szintén a jövőről s közlegényi »bornyú«-nkban mozogni képzeltük néha az egykori tábornoki pálczát, — rösteltünk valami sokat beszélni magunkról s irodalmi eszményeinkről áradoztunk.

A versben mind egyet értettünk: lángoltunk Petőfiért, nagyon tiszteltük Arany Jánost, szavaltuk Heine románczait és Beranger néhány chansonját. De a regényben már — a magunk Jókaiját kivéve — nagyon eltértünk egymástól. Beöthy Laczinak, (a ki olyan hamar bevégezte sokat ígérő pályafutását,) Dickens volt az ideálja, arra esküdött csupán. Balázs Sándor, köztünk a leglobbanékonyabb kedély, az ifj. Dumas Sándor elegáns tolláért hevült, nem ismerve még sem Thackeray-t sem Gogoly-t, a kik aztán egyszerre elhódították a francziáktól. Én akkor a ma már feledésbe merült Charles Lewer-ért lelkesültem irországi regényeiben, kivált az »O'Donnoghue« alakjaiban a leigázott Magyarország képét látva. Abonyi Lajost legjobban mulattatta a vidám Paul de Kock, de legerősebben hevíték Soulié és Souvestre. Mikor a Soulié gályarabja felsóhajtott: »Harmincz esztendeje nem láttam olajfát!« ez az ő érzékeny szívéhez nagyon meghatólag szólt. A természettől elzárva lenni, tartotta a legnagyobb fájdalomnak.

Kezdetben ő is csak idegen oltároknál áldozott, kivándorolt a »Nilus forrásai«-hoz, (első nyomtatott műve,) egy vidám történetért, aztán pedig nagyon elkoptatott fejedelmi delnöknek udvarolt. Ha jól emlékszem, a svéd Krisztina királynőt vette tollára, mint »Észak csillagá«-t. De a mi szívet, lelkét legigazábban eltölté már akkor is: az a törül metszett magyar népdal volt, melyet már gyermekül a maga termő forrásainál ismert meg. »A mi népnótáink« — erről tudott ő csak szívből fakadt érzéssel írni, de csak valamivel később. Voltaképp fiatal korában sem tartozott a »pesti« írói körökhöz állandóan. Csak akkor lakott a fővárosban, midőn az egyetemen tanult. Jól érezte magát barátai, a fiatal írók körében, de igazán otthon csak Abonyban volt. Ott laktak jó szülei, kik gazdálkodva, régi jó magyar erkölcsök közt éltek s nagyon szerették a fiokat. Apja, régi szabású, jó módú, okos és szives birtokos, szerette, hogy a fia irogat. Maga is becsülte a könyvet s beszélt is a fiának az aligmúlt életből sok megirni méltó tárgyat. Alkalmasint tőle hallotta a pestmegyei Beleznay grófok véres históriáját is, a melyeket aztán a »Firól fira« czimü nagyobb elbeszélésbe foglalt. Meg azt az egyetemi szomorú történetet is, melyből író barátunk fiatalkori regénye: »Az egyetem pallosa« keletkezett. A gondos apa azonban azt már nem szerette volna, hogy fia *csupán* író legyen, mert hát a föld, (ma is, hát még akkor!) sokkal biztosabban termi a kenyeret. Haza hívta tehát gazdálkodni, tanítva a föld munkájára és a takarékos életmódra, a mit csakhamar meg is tanult derekasan.

Abony, szerencsére, nincs messze a fővárostól. Barátunk tehát, kivált legénykorában, gyakran bevetődött közénk s mindig fentartotta írói összeköttetéseit. Vetett nem csak buzát, hanem betűt is bőven s mind a kettőből jó nyomtatás került ki. Aztán a derék kis falusi városban talált rokontörékvésü fiatal társakat is. Simonffy Kálmán ott irogatta legelső és legszebb magyar dalait, melyek az ének szárnyán hamar beröpülték az egész akkori szomorú országot. Ott cseperedett föl Ágai Adolf is, a kit szülői Bécsbe küldtek orvostanhallgatónak; de nem nagyon fült a lelke Hyppokratesért, mert már kaczer-

kodott vele a vidám múzsa s csakhamar el is csábitotta, eleintén francziás beszélyek irogatására. »Antoinette«-nek hívták az első, grációzus termékét. Az Abonyi Lajos tolla pedig akkoriban »Bande grófnő«-vel foglalkozott. A hires franczia orvos Orfila hirdette akkoriban, hogy létezik egy ritka betegség, melyben a vér a szó szoros értelmében meggyullad s a pórusokon kis kék lángocskák törnek ki s azoktól az áldozat elég. Neve »combustio spontanea« (önelégés). Nagyon megkapta ez a fiatal író képzelmét s ő is elégette a novellája grófnőjét.

Az, hogy a tősgyökeres magyar síkföld e sarjai kezdetben így francziáskodtak, nem az ő fiatal lelküket terheli, hanem egy vén emigránsét, ki hosszú éveket töltött az Abonyi Lajos szüleinek vendégszerető hajlokában. Rejtélyes multu, igen művelt lengyel bujdosó volt, aki Dubourgnak nevezte magát s kettőt imádott: a napot, (ebből vallást is csinált magának,) meg a franczia irodalmat, melyet ifjainknak egyre prédikált. Még a magyar ház konyhabeli Julcsái is rá kaptak tőle a franczia szóra, hát még ezek a fogékonyan bontakozó rózsaszín lelkek! Időbe került, míg ez ígétből kimenekültek, s a ki kimentette őket, az a falu egészséges népköltészete volt. Az tette Abonyit a magyar népelet költői tollú rajzolójává, Ágai Adolfot pedig a magyar tősgyökeres és mégis finom tárczanyelv olyan mesterévé, hogy ebben maig sincs párja. Ugyanegy talaj táplálta lélekkel a Simonffy nótáit. Ágai bőszinü nyelvvirtuóztatását és az Abonyi Lajos bokrosan termő fris népeleti elbeszéléseit.

Különbözik pedig csak nekünk, írónak és olvasónak, volt ő Abonyi Lajos. Otthon a keresztlevele szerint Márton Ferinek hívták akkor is, ma is, ha ugyan ma már Ferencz nem lett belőle.

Azt nem tudom bizonyosan, hogy megelegedett író-e, mert ilyet nem igen ismer az irodalom története, kivált a legujabb korból, mert ha már nem is égetnek meg közülök egyet sem; de mindeniket, a legjobbakat legjobban égeti a becsvágy. De hogy irigylendő író, az bizonyos, mert nem azt írja, amit »kell«, hanem a mit szeret. Ezért nem kopik a tehetségének fénye. Szélben égő gyertya lett volna ő belőle is, olyan, amelynek anyagából a legtöbb nem a kellő célra foly el, ha a fővárosban marad — írónak. Nem az ő természetéhez való ez a nyugtalan, idegen nagy világ zaja, reklámfényelgése, álszínes mulatozása. Ott él ő elemében, ahol édes apja jól gondoskodott egyetlen-egy fiáról, a falun, csöndben, munkában, igaz szeretetben. Idill kellett neki, törülmetszett derűtség kunyhóban, uri lakban, erdőn, mezőn. Ott maradt ő meg, az irodalmi forrongások változó divataival nem törődve, regényes szellemnek, de csak a papiron, mert magán életének — leszámítva a fiatal szív kikerülhetetlen első epekedéseit — nincs egy csipetnyi romantikája sem.

Amíg istenben boldogult szülei éltek, azt mondták róla: a *legjobb fiú*; birtokos-társai, hogy a *legjobb gazda*; intímusai, hogy a *legjobb barát*; felesége, hogy a *legjobb férj*; cselédei, munkásai, mesteremberei, kiken bajukban ez a takarékos férfi mindig szivesen segít, hogy a *legjobb ember*; a t. cz. olvasó és néző közönség pedig, hogy a *legjobb írók egyike*.

Kinek van a nagyvilágban több és többet érő szép czime, mint ő neki?

Voltaképp én csak három nagyobb változást tudok az életében. Az első az volt, mikor megházasodott. Ebben is a poétikus izlését dokumentálta. A cserhát egyik legszebb leányát vette nőül, Szűcs Klárát, Gomba egyik úri hajlokából, ahol mindig szerették az irodalmat és ápolták a jó magyar erkölcsöket. A mint a mi barátunk onnan haza röpítette — szelek szárnyán járó négy lovon — szépséges szép fiatal hitvesét: íróasztalán a tenta-

tartó néha bizony kiszáradt. De aztán a múza is megint csak követelte a magáét, mert hisz megfér ő a fiatal asszony mellett, s a kalamárisban újra meggyűlt a »fekete-tenger«, hogy szétszállítsa az új termést a szerkesztőség kükötöibe.

A másik változás az volt, mikor az új alkotmányosság pitymallati idejében tekintetes, nemes és nemzeti Pest-Pilis- és Solt vármegye megtette őt is tisztviselőjének. Árvagyám lett belőle, s tisztességesebb kézre és emberségesebb szivre bizony nem is bizhatták volna egy csomó szegény árva sorsát. De nem valami nagyon soká vesződött a hivattal, mely — amint tapasztalta — sokszor csak koncz, amin czivakodni szoktak, s neki ehhez nagyon galamb-természete van. Engedte tehát másnak. Képviselő-választásokon ő is, mint igaz hazafi, megteszi a kötelességét pártbeli meggyőződéssel, s ha jó barátja mellett buzoghat, teszi tiszta szívéből, tanúbizonyosság rá Neppel Ferencz, ki az abonyiak képét viseli a törvényhozásban; de máskülönb a mi barátunk nagyon örvendezett az öt-éves mandátumnak, mert így ritkábban kell beleegyednie a nagy politikai hercze-hurczába. Azt hiszem, hogy minden népdal közt legkevésbé szereti a kortesnótát, mert az nem a virágos mezőn, hanem a kocsmá csapra ütött hordója mellett terem s rajta is van a boriz.

A harmadik változás irodalmi életében történt. Magamat is meglepett, midőn ez a színvilágtól távol élő falusi novellista, (mert a fiatalkori abonyi-műkedvelőkódés nem számít, annak kevés köze lehetett a dramaturgia tanulásához;) az, aki úgy megszerette az idilt, a jószágos földnépének minden nagyobb bonyodalmaktól mentt életét, a falusi románczot, — megírta »A pénzes molnár«-ét is azzal a tollal, mely »Az özvegy asszony tehénké«-jével is úgy megtudta hatni a szíveket, — egyszerre csak neki eredt a színpad nagy lejtőjének, melynek útja magasba vihet, de egyszersmind nagyon csúszamlós is. Nem félt tőle s »A betyár kendője« című régi jó elbeszéléséből népdramát csinált, beküldve a nemzeti színháznak. Maga is megijedhetett egy kicsit, mikor előadásra elfogadták. De nem volt mitől félnie: tetszett, s a Tamási »betyár«-ja és a Blaha Lujza asszony szilajvérű Zsófia a szerzőnek is sok tapsot szereztek. Aztán az elvonultan élő költő megszomjazta a pályázat aranyait is, nem mert aranyból vannak verve, hanem mert jutalmat nyujtanak. Pályázott a nemzeti színház népszínműi versenyén a »Panna asszony leánya«-val s meg is nyeri vele a díjat, (mert [két színész-bíró így is rászavazott), ha nem akkor magasodik ki mellette »A falu rossza«, melynél jobb népszínmű azóta sem termett. De a »Panna asszony leánya«-ban is volt egy olyan kedves, fürge, csókolni való szerep, melyben Blaha Lujza asszony teljesen kifejthette a maga szeretetreméltóságát. Abonyi Lajos hálás volt érette, de nem vált azért irodalmi szabójává, mint annyi más. Nem az volt a főgondja, hogy egy szerepet szabjon neki, hanem darabot írt, melyben volt neki való szerep is, mint a »Magduska örökség«-ben, (mely regénynek is meg van írva,) s most »A síroki románcz«-ban.

Erre az utolsó termékre sem foghatom rá régi jó barátságból, hogy »lege artis« komponált szindarab. De, ha halálos ellenségem volna, akkor is megbocsátnék neki, úgy gyönyörködtetett megint egy pár eredeti népalakjának életigazságával és tarka jeleneteinek vidám költészetével.

Bizony csak a külső ember vénült meg egy kicsit ő benne; az író egy csöppet sem. A lelke ma is olyan fiatal, a hite olyan naiv, a költőisége olyan friss, mint mikor »A sári bíró leánya«-nak történetét beszélte el az olvasónak. S megnyit írt ő ilyet s ír még ma is. A felföldi kíván-

dorlók életéből sem rajzolt még senki olyan megható és részleteiben bájos történetet, mint ő tavaly a »Fővárosi Lapok«-ban e czim alatt: »Krumpach Európában«.

Gazdag és változatlan véna.

Mikor a szombati premiere-ről haza felé mentem, amint fülemben viszhangzott még a sok taps, amint kedélyemben sugárzott még a jelenetek derűje és a nézők mosolya, az őszi éj homályában egyre előttem lebegett a »szerző.« De nem az az őszebe csavarodott, veteránodó alak, aki csak az imént jelent meg a gázlámpák előtt, komolyan, majdnem bánatos egykedvűségben; folyvást az én fiatalkori barátomat láttam, kivel egykor édesdeden szőttük a fiatalság rózsás álmait.

Az enyéim már rég szétfoszoltak ebben a nyugtalan, emésztő nagyvilági életben. Az övéi nagyobbára teljesültek abban a csöndes, egészséges, idillies légkörben.

Ő bölcsebben táplálkozik. Gondolom, sem a konyhájába, sem a könyvtárába nem veszi be magát a francia izlések változékony és idegenítő divata. Nem kop-tatta magyar lelkét, kedélyét azzal, hogy a romantikusok után a realistákkal, ezek után a naturalistákkal, vagy pszichológistákkal szedje teli magát. Neki csak egy, de mindig üdítő forrása van: a magunk népének nótája, meséje, tréfája, eszejárása. És mivel teljes lelkéből szereti és élvezi ezt: hullhat fejről a haja szála, de a lelke, kedélye mindig friss és fiatal marad.

Anthologia.

Juliához.

— Musset. —

Kérdik, mért, hogy az utcát róva
Báméskodom a naplopókra,
Szájamban égő cigarett;
Hogy' vertem el szép ifjúságom
Vagy három évét tivornyákon,
Hogy haza csak a regg vetett!

Ó Júlia, nyujtsd csókra ajkad,
Vad éjek sápadt színe rajtad,
Nyomuk ott fonnyad ajkadon;
Frissítsd föl lehed illatával,
Csókolj a vérfényű korállal
Én áfrikai angyalom!

A nyomdászom is jajveszékkel,
Hogy gépe áll munkára készen
És, hogy az enyém szünetel;
Több tisztos úr, klubok csodája,
A végemet biztosra várja,
Hogy nem épülök soha fel!

Ó Júlia, ittunk a mult nap,
Nézz utána spanyol borunknak,
Belőle vaj' maradt-e még?
Ó Júlia, az ajkad éget,
Eszeljünk ki egy örültséget,
Melytől testünk-lelkünk elég!

Mondják, látomra szinte félnek,
Csak hálni jár' belém a lélek,
Bamba vagyok és szintelen;
A fáradsággal ha fölérne,
Elküldenének Sainte-Helène-re
Halálos rákkal szívemen. —

Ó Júlia, légy arra készen,
Hogy egy nap elégek egészen,
Úgy mint Heraklesz hamvadott;
Miattad a halálnak írva,
Oldd meg ruhád', szép Dejaníra,
Hogy a máglyámra hadd jutok!

Ignotus.

A levél.

Arnault után francziából.

A tört galyról hová
Szegény fonnyadt levél? —
Én nem tudom. A szél,
A fát lerombolá,
Mely védett engemet.
S azóta fúva hajt
Erdőből rétre, majd
Hegyről a völgybe le
Nyugat, s észak szele.
És mégse' remegek,
Nem bánt a félelem,
Mindenfelé megyek,
Hová csak hajt a szél,
Hová minden megyen:
A rózsaszírom és —
A babérlevél.

Enyém s tiéd.

Fischer J. G. után németből.

A lányka szolt: »Én kedvesem,
Mondd, mi enyém s mi a tiéd?«
S a fiú szolt: »Én kedvesem:
Setét szemed, az a tiéd,
Beléje nézni, az enyém;
Édes, piros szád, az tiéd,
S azt megcsókolni, az enyém;
S ha átölelnék karjaid,
Az sem tiéd, sem az enyém,
Az mindkettőnket boldogit!«

Tolnai Vilmos.

A Csulakok.

Irta: PETELEI ISTVÁN.

A domb olyan friss volt, mint egy nedves leányajak. Eső esett. A gyalogbodzák virágai az út mellett futó árokból valósággal megrohanták az embert kábító illatukkal. A torma levelei elteltlen heverték a sárban s kövér, lucskos pukkantók kitérték kesernyés szagu, fehér tölcseireiket a meleg permetének.

Alant a völgyben loholt nagy lustán a Sajó. Körülötte minden szürke volt a ködtől. A rongyos párázatokkal betakargatott helyek felől hűvös levegő szárnyalt. A füst ráhunyázkodott a kövérdi házikók fekete szalmatetőire s alázatosan mászott le róluk.

Feldagasztottam a dombra s megálltam az első Csulak-porta léczes kerítése mellett. Az udvarról férfihang szólt.

— Te bűn! Tudod-e, ki az urad? Itt nálam lakva merészkedsz te oda át nézni a tulsó házra? Neked semmi a becsület? Hát nincs orczád, te leány? Mivel tudnál előttem védekezni?

Aztán becsukták az ajtót.

Ökörszekerek kapaszkodtak fel az oldalon. Legénykék jártak az állatok előtt s hangosan énekeltek. A vén

ház elé érkezve azonban elhallgattak s nagy tisztességgel néztek az udvarra.

— A Csulak-udvarház ez? — kérdeztem.

— Dániel nagyságos uré, — felelék halkán s (kimondván az úr nevét) leemelték fővegöket. Ez a Dániel nagyságáé, a Miklós nagyságosé ott vele szemben van.

A beszélgetésre öreg ember állott a kőoszlopos tornáczra, kis, kerek, pirosképü, kurta fehér-szakálu, elhanyagolt ember. Bő, koczkás nadrágot viselt a csizmaszárba huzva, könnyü sárga kabátot s garasos szalmakalapot. Minden viseltes, gyürött, pecsétes volt rajta. Maga Dániel nagyságos úr volt.

— Keres valaki? — kérdezte.

Libák lepegtek a sáros udvaron s szárnyaikat összeszorítva, lehajták fejüket a meleg esőnek. Az ismerős emberszóra éktelen sivitásba kezdtek. A nagyságos ur szólni akart. A libák tulharsogták. Ekkor egyszerre vagy három cseléd szaladt elé, hogy elhessegtessék a rettenetes állatokat. A vén Csulak káromkodott, úgy, hogy egészen kiszederjesedett belé.

Megmondtam, ki vagyok. A szomszéd faluban időzőm látogatóban. Vadászgatva jártam az erdőt s megkapott az eső. Mindenki tudja — így szóltam, — hogy a Csulak-ház nyitva áll a vendég előtt. Közel kaptam Magos-Kövérdet s ide jöttem.

Ismerős volt előtte a nevem. Majdnem fürgén hajlott meg (bárha az esze fele még akkor is a libákon járt) s ajtót nyitott, hogy belépjek.

Nagy, tágas, törpe szobába vezetett a kétszárnyu tölgyfa-ajtó. Gyöngé dohadt szag érintett. A surlástól elkopott padló erősen lejtett a tulsó fal felé. Mindjárt a szemembe ötlött egy hajdan aranyos szilvafa-szekrény s mellette egy hajdan súrolt szék, rajta valami régi újságlappal s ezen zöld cserép-mosdótállal s szappanyal. Ezentúl egy halom penészes csizma s a falon, gyékényeken régi puskák s nehéz kardok. Szinezett aczélmetszetek lógtak a falon s egy kék mezőben legelő olajfestésű tehén, nagy, lapos, polituros rámában.

— Nem, kedves Szeftika (sugta halkán egy férfihang), nem hagyhatlak. A miért ők marakodnak egymással, mi veszszünk el? Mert én elveszek nélküled, Szeftika. Ők öregek már, nem tudják: mi az, ha valaki szeret. Elviszlek Szeftika; reggelre messze járunk a határtól. Moldova itt a szemünk előtt, csak átlépjük a hegyet.

— Hagyj el, hagyj el, — mondá a leány (ugyanaz a kis eleven szemű parasztleány, a kit néhányszor láttam), — micsoda gonoszságokra beszélsz rá...

— Láthatlak-e fényes nappal, mint illik egy tisztességes legényhez? Hiszen meglőne a nagyságos úr. Miért? Mert én az öcscsét szolgálom. És mi vár reád, ha az én uram velem látna meg? Hiszen levágná a pappal a hajadat, mint a becstelennek. Ő nevelt fel téged? Jó. De szolgáltad. És engem Miklós nagysága nevelt és tanított? De én is szolgáltam érte. Eljártam minden dolgát a mezőn, az udvaron, a városban. El nem is hagynám, a mig élek. Mert áldott és jó, de mindenkinél te vagy drágább nekem, Szeftika. Te reád is nézne valami utána és reám is nézne valami. De én nem várhatok, Szeftika, az Isten úgy segít. Inkább levetem e posztógunyát és felhuzom a régi czondrát. Azután ketten szegényen, Szeftika, megyünk az életnek. Összefogozunk és megverjük ketten a szegénységet. Vigak, boldogak leszünk, Szeftika. Akarod?

— Gonoszakat beszélsz, gonoszakat beszélsz — sugta a leány. Érzett a hangjából, hogy nem fog ellentállani. A legény nem szünt meg ostromolni. Hangja mind hallhatóbb lett.

— Itt hagyod minden holmidat. Mindent, a mit tőle kaptál. Így viszlek el amint vagy. Én is ott hagyok mindent — s így megyek el. Van két jó karom s megélünk. Reggel búsulni fognak és banni fogják keménységüket. Szeretném én is a Miklós nagyságos kezét megcsókolni, mikor elmegyek, de hogy merném, hogy merném...

A leány ijedten suttopta:

-- Zörgött. Valami zörgött, az Istenért. Végünk van, ha észrevesz. A puskája a feje felett. Jőjj, jőjj...

Csak néhány kopó volt. A legény ismerősként patintott a kezével. A kutyák nyafogva járták körül.

— Jönnöd kell velem — ismételte a legény — nem mozdulok. És lármát ütök, ha nem jössz. Ébredjen fel. Akkor vége ugyanis mindennek. Akarod?..

— Nem, nem... rebegette a leány és kezénél fogva elhúzta őt néhány lépésre.

Aztán mit se hallottam többet.

*

Reggel elbúcsúztam a vén Csulaktól. Ugy találtam, hogy jóval komorabb, mint tegnap.

A kis nevető szemű parasztleány nem volt sehol.

Jobbra egy kis oldalszoba nyílt. Ott állott az öreg ember ágya, zöld gyapju-takaróval leborítva és író-asztala, rovássokkal, gyufa-skatulyákkal, spanyolviasz-darabokkal, dohánytartókkal, pipákkal megrakva s mindezeknek tetején egy káposzta-lapun lépes méz, melyet rengeteg légy ostromolt.

Alig telepedtem le, mikor a baloldali ajtót egy fiatal paraszt-leány nyitotta ki. Féltessel behajolt — kezével az ajtót fogva és kíváncsian vizsgált mindent körül. Nem lehetett több 15—16 évesnél. Eleven, nevető szemei voltak, kis, szeplős arcza.

Egy percig láttam csak. Hirtelen visszahúzódott s becsapta az ajtót. Az öreg Csulak kedvetlenül nézte meg.

Nagyhamar eleven beszélgetésbe elegyedtünk. Előbb megkérdezte, hogy sok-e a vad az erdőben, aztán könyved búval megjegyezte, hogy ő már nem vadászik s azzal füttyentett a kopóinak.

Egy sereg sovány kutya rontott be az ajtón s nyafogva szagolt körül. Az öreg megsimogatott egy nőstényt, azután intett, mire a szolgál botjával szétsuhintott a kölykök között.

Tiszta lengyel faj — mondta — Bethlen Gábor urunk ajándékozta Csulak Gáspárnak.

Aztán mosolyogva így szólott:

-- Elvirágoztak ők is, mint az ország, a melyikből valók. Patkancza-sarjadék.

Ezután egész sereg kérdéssel becsült meg. Ugy látszott, hogy minden érdekli. Kellemesen, derülten beszélt. Szép, világoskék szemei voltak. Éreztem a kérdéseiből, hogy neki megvan már a véleménye. Nem kíváncsinak vagy vallatónak látszott, hanem udvariasnak. Az események részleteivel is tisztában volt. Akkoriban Battenberg Sándorról beszéltünk.

— Ah, — mondá a vén Csulak s szeme kiragyogott — ha fiatalabb vagyok, elmentem volna szolgálatára.

Közben az idő kissé kiderült. Megkérdezte, ha érdekel-e a gazdasága? Hogy kiléptünk az utcára, a szomszéd porta fekete fedelét láttuk füstölni meleg eső után. Az ott a Csulak Miklós háza. Egykoru a Dániel uréval. Mind a kettő kastélyszerű. Precskelt, magas oldalfalaik vannak, mint egy várnak. A kamrák kis ablakai hasonlítanak a lövőrésekhez. A Miklós házának egyik fele egészen roskadt.

A vén Dániel a völgyre mutatott, mely a határszéli havasok aljág huzódik fel s így szólott:

— Azon a szoroson jött végig urunk királyunk, Ferencz császár, (kalapját könnyedén megemelte) a Sajó mentén hajtottak fel a kocsik. A hol a határ szélén a nagy cserfa látszik, ott üdvözölte őt Csulak Kalára, császárkörtvéből font koszorut nyujtván át. A felséges ur megbecsülte házunkat, egy éjszakát töltvén fedele alatt.

Mindezt bizonyos ünnepélyességgel beszélte.

— Ott pihent? kérdém, a Miklós ur házára mutatva.

Elfordult, mintha nem hallotta volna a kérdést.

Aztán így folytatta:

— Megmutathatom ágyát, melyben pihent és a széket, hol nyájasan beszélgetett véreimmel.

És ha ő megmutathatja, akkor természetesen az nem a Miklós házában van. Mert a két testvér temetelen idő óta nem lépte át egymás küszöbét. Mind a ketten agglégények. Az erdők, a mezők itt körülbe az övék mind. Elhetnének a világ két részében, hogy soha se lássák egymást, de ők azon egy dombot lakják makacsul, hogy szünetlenül ügyelhessenek egymásra.

A Csulakok ősfoglalók. Nem kapták a nemességet, de hozták. Annak idejében tetszett egy Csulaknak, a Töhötöm nemzetségéből valónak, e vadban, halban, legelőben dús vidék. Elfoglalta. Minden: az erdő, a hegyek, a völgyek: egy-egy jel, mely a Csulakoknak a multba mutat. Így szól hát a két utolsó Csulak: »én itt halok meg«... Fiatalon gárdisták voltak mind a ketten. Akkor történt valami köztük. Egyik se házasodott meg.

Az istáló elé érve, így szólt Dániel ur:

— Lesz alkalmam valami ritkát mutatni — és azzal belépett a nagy kőépületbe, mely egy falka lóra volt építve. Nehány formás állat ropogtatta a luczernát egy szegletben. Az öreg Csulak egy rendkívül kecses pejkancahoz lépett s megsimogatta az állatot hasa alatt. A csinos ló elnyult s száraz szép fejét a vén ember vállára tette.

— Irott kép nincs külön, — mondta hüvelyk- és mutató-ujjait karikába fogva s azzal gestikulálva. — A kutya nem állhatja. Beszélhetsz neki, ha a hátán vagy, megérti. Nincs ennek ut, idő, a mi rossz legyen.

Az eső alig szünt; ismét kezdte. Nehéz cseppekben eredt meg, melyek sulyától az udvaron a kövér gyomok hintáztak. Milyen gyomos is volt az udvar! Ah! az egész világ gyomos.

A míg járkáltunk, a kőoszlop mögül a tornáczról a fiatal parasztleány eleven szeme kísért.

A vén Csulak megtiltotta, hogy az elmenetelre gondoljak. Lovas-legényt küldött a szomszéd faluba, hirül adandó, hogy az ő vendége vagyok.

A vacsoránál inas szolgált fel egy csodálatos asztal körül. Aranyos, drága metszett pohár mellé csorba üveg karafinában hozott zavaros ujbort. Az evőszer ezüst volt, de a tálaló-tál megdrótozott, kékszerű kopott porcellán. Zsirban uszó majorsághusokat adtak. Aztán mézet és édes-ordát hozott a kis parasztleány. Az inas kikapta kezéből mérgesen és elém tette. A kopók minduntalan berontottak s az inas hangos kiabálások közt verte ki őket. A vén Csulak keveset evett s a gonosz borral alig nedvesítette meg vékony ajakát. Inkább beszélt. Láthatólag öröme szolgált, hogy beszélhet. Vacsora közben azonban rövidebben végzett a szóban forgó kérdésekkel.

Valahogy szóba kerültek a zsidók. Az öreg Csulak így szólott:

— Ugyan! Annyi mindenféle ember él a világon, hát mért ne legyen zsidó is? Legyen. (Ezt nagylelkű elnézéssel mondta.) Csak nem kell közel eresztünk, de legyen. Egy szál letelepedett Kövesdre. Kidobattam. Ennyi. Általában a nemzetiségi kérdés is tiszta örökség. Be kell zártni, a ki ugat — s csend. És kicsinylőleg

biggyesztette fel ajakát s úgy tett, mintha egy pelyhet fujna el.

Vacsora után nagy-csizmás paraszt jött a tornácra. A bíró volt. Az öreg Csulak mogorván, röviden végzett vele.

Azalatt a képeket néztem a falon. Ismét a kék olajban legelő tehén kötötte le a szememet. Valósággal vonzott. Az öreg emberhez fordultam s ezt kérdeztem:

— Kedves emlék-e itt e kép?

— Egy leány festette, mondta röviden — s úgy tetszett, hogy egy percze rajta feledte a szemét, — egy leány: Hortanz. A neve ott áll irva alatt....

Hortanz! E szobában, hol a gazda csizmája kopott, vereses, a karafina csorba s a mosdótál a széken áll — egy Hortanz!

Csendesen besötétedett, Az ég szünetlenül sirt.

Átmentünk néhány üres szobán. Némelyiknek nem volt ablakszárnya: Mindegyik hüvös, dohos volt és kongott, mikor az ajtót becsaptuk. Tán a negyedik küszöbön botorkáztam be a gyertyácska gyér világánál. Ekkor az öreg Csulak így szólt: »Ez a hálólháza.« És nyájasan jó éjszakát kívánt.

Néhány szék volt a szobában: egy virágos szövetű, magashátú diván, egy rostélyos íróasztal, sok kép és az én rengeteg ágyam. A terem közepén nagy karszék állott egyedül.

Az inas az ágyat vetegette. Közben bizodalmas kérdéseket engedett meg magának.

— Először méltóztatik erre járni?

Aztán a bőbeszédű paraszt okvetetlenkedésével magyarázott kérdeztenül.

— A képet méltóztatik kérdezni a nagyságos ur házában, hogy ki festette? Mi úgy tudjuk, hogy a nagyságos ur mátkája festette. Már ezt így mondják. A mi rég volt, instálom, ki tudja mikor? De az a baj, hogy oda tul Miklós nagyságosnál is van egy kép, a mit a nagyságos urunk mátkája festett. Már a mi nagyságosunké. Mi már ezt így tudjuk, instálom. Akkor lett volna valamí nagy baj közöttük. Ezt így mondják, instálom.

Mikor az inas magamra hagyott, valósággal kelle metlen érzés bántott. Ha léptem: úgy tetszett, hogy még valaki lép utánam és az ablaküveg megrezzent minden ok nélkül. Sajátságos csipogást hallottam. Egy külső ablak volt kitörve. Azon bebujtak a verebek.

Hirtelen levetkeztem és bedugtam a fejemet a paplan alá. Az álom nem jött. A király nem ez ágyban szendergett-e? Megvonultam egy szegletébe a nagy alkotmánynak. Ott ült tán az egyedül álló székben és dali szüiz Csulak Kalári illedelmes beszédét hallgatta. Viruló szép virág s egy erős király árnyí libegnek felettem.

Az eszterhaj csendesen csepegett. Egy-egy tehén bögött, elnyujtva a hangot, a kutyák ugattak. Azt hiszem, órákig forgolódtam az ágyban. Ügyeltem minden neszre és összereszttem egy madárkarom kaparázására. Minden idegem fel volt verve. Nem tudtam elaludni s egyszer csak, ébren-e vagy félálomban, beszédet hallottam az ablak alatt. Az eső elállott; a hold az uszó felhőrongyok alatt bujkált.... Hirtelen fölkeltem és lábhegyen közeltem az ablakhoz.

Aki saját ügyeit szélnek ereszti, hogy a mások bajain tépelődjék, a nélkül, hogy valaki megbizta volna vele, vagy azt megköszönné neki, az vagy bolond, vagy — újságíró.

*

Csak már meg volna az a kormányozható léghajó! Akkor tán kormányozható asszony is volna!

Veigelsberg Leó.

Kongó, hosszú, rideg folyosókon, melyeken sohasem sietnek végig finom czipellős női lábak, melyek fordulónál keresztet kell vetni egy-egy keserves tekintetű martyrkép előtt, — ott telt el gyermekkor. A gyermekkor a katolikus papnöveldeben! Viruló arcú kis gyermekek a nyakuktól sarkukig komoly reverendákba burkolva, ahelyett, hogy kirohanhatnának a gyöpre lapdázni, nagy latin és görög szent könyvekkel hónuk alatt, kora bölcsen s ájtatossá fegyelmezve kopognak ide-oda a hosszú folyosó márványkoczkáin, megbókolnak féltérddel és keresztet vetnek minden fordulónál.

Oltáros templomokban és misztikus sekrestyékben, hol igen erős fénykévék törnek be a magas ablakokon s hol az oszlopok igen nagy s igen mély árnyékokat vetnek, — ott telt el ifju kora.

Gyermekkor játék — ifjukor szerelem nélkül!

Aki ebben nem sorvad el aszkétává, vagy nem edződik püspöki székért minden harcra kész kérlelhetetlen törekvővé, — az ritka ember. Akinek fantáziájából a játéktalan gyermekkor ki nem irtja a játékok szeretetét s a szerelemtelen ifjuság ki nem gyomlálja a szerelem csodáiban való gyönyörködést — az ihletett ember. Annak lelkét már testi megszületése előtt a kedves muzsák foglalták le a maguk részére s azt el nem hódíthatják maguknak a komoly arcú szentek és a keserves tekintetű martirok soha.

„*Quem tu Melpomene, semel
Nascentem placido lumine videris....*“

A szentek és martirok jó ideig küzdenek a múzsákkal a fiatal áldozár, Csiky Gergely bírásaért. Már-már győzni látszanak. Az óriási tehetségű ember ir, de előbb a szenteknek és mártiroknak tetsző dolgokat. Novellák jelennek meg tőle az igaz, de azokban nincs játék és nincs szerelem. Azokban a fiatal papnak hitéhez való fanatikus ragaszkodása s a haeretikusok gyűlölete a legnevezetesebb és legfigyelemreméltóbb. Sohasem tudom elfeledni egyik ifjukori elbeszélésének komor haraggal, de az oroszánkörmökre rávalló vonásokkal rajzolt torzalakját: Birkás Áron kálvinista lelkész. Valóban egy dominikánus szerzetes lángoló eretnek-gyűlölete kellett hozzá, hogy ezt az igazságtalansága mellett is hatalmas ördögi alakot megteremtse.

De ime, a tud. akadémia egyik vigjáték-pályázatán egy pogány darabnak, a „Jóslat“nak ítéltek oda a díjat és a koszorút. A jeligés levélből Csiky Gergely katolikus pap neve tűnik elő. A darabot előadják a nemzeti színházban s a múzsák segédcsapata, a közönség tomboló tapssal fogadja az ujdonságot s a magyar drámairodalom új emberét. Ez döntő ütközet volt. A múzsák teljesen győztek. Csiky Gergely ettől fogva csak az övék volt, bárha még akkor nem is tette le a papi talárt.

Azután jött »Jánus« tragédia, majd egyéb nagy sikerek. A magyar nemzet, mely Szigligetit akkoriban vesztette, el érezte, látta, tudta, hogy van már ismét egy igen jelentékeny drámaírója. Egy estén aztán a főváros közönsége valóságos mámorban úszott. Ez a „Proletárok“ első előadásának estéje volt. A sajtó és közvélemény ujongva hirdette, hogy Csiky Gergely nem csupán jelentékeny drámaíró, hanem nagy drámaíró, aki nem csupán sikereket arat, hanem előre is viszi, tartalmasabbá, magasabb színvonalúvá, modernebbé teszi az egész magyar drámairodalmat. A sajtó és a közvélemény akkor kimondta rá, hogy ő a magyar drámaírás terén korszakalkotó genie. Később, a hűtlen és ingatag ujongók ezt a mondást vissza-

vonták. De ma én erősen hiszem, hogy az volt igaz, ami a „Proletárok“ estéjén kimondatott és, hogy igazságtalan türelmetlenség volt a visszavonás.

Csiky Gergely irt a „Proletárok“ után jobb és rosszabb darabokat egyaránt. Azóta sem nem emelkedett, sem nem hanyatlott. Akkor egy igen magas polcot ért el, s azt megtartotta holtáig. De az embereknek a drámaírás ugyanazon módja előszörre imponált legjobban s előszörre oly magas hangon kezdték a dicséretet, hogy belefáradtak s a változatosság kedvéért gáncsolódní és fanyarkodni kezdtek. Ha a „Czifra nyomorúság“ lett volna Csiky Gergely modern drámái közt az első, éppen úgy hatott volna, mint a „Proletárok;“ viszont, ha a „Proletárok“-at akkor adták volna, amikor a „Vasember“-t, az is ugyanazt a kritikát szenvedte volna el, amit emez.

És ebben különb a laikus és ujságíró közvélemény-nél a sokat szidott akadémia és egyéb ugynevezett vaskalapos irodalmi klikk: amaz — a közvélemény — hamar fölkapja s hamar elejti az író; emez — az akadémia és a vaskalap — nehezen fogadja el, de aztán tartósan megbecsüli. Csiky Gergelyt a közvélemény hol magasztalta, hol szidta, hol langyosan, hol kegyesen dicsérte, — az irodalom arisztokráciája azonban, miután egyszer elismerte, mindig megbecsülte s örömmel rakta fejére koszoruit.

Utolsó darabja, a »Nagymama« ismét teljes mértékben megnyerte a népkegyét is. A taps majdnem ugyanazon erővel viharzott, mint a »Proletárok« előadásán. Egyáltalán körülbelül most érte el Csiky Gergely azt, hogy tehetségének kvalitása és nagysága fölül mindenki teljesen tisztába jött. Legujabban már kezdte előtte meghajtogatni a zászlót a leggáncsoskodóbb ujságkritika is. »Hiába, — így beszélt minden belátó kritikus — mégis csak Csiky Gergely a legnagyobb magyar drámaíró, — s talán nemcsak az élők között.«

Most, hogy meghalt s nagy érzületekben hanykódott szíve többé nem szeret és nem gyűlöl, hatalmas agyveleje többé túl nem ragyogja másokét, bámulatos szorgalmával nem hagyja többé maga mögött a versenytársakat, — most mihamar teljes lesz érdemeinek és geniejének elismerése. Neve pedig túl fog élni bennünket, túl gyermekeinket s túl unokáinkat több mint heted-iziglen.

Egész nyilvános élete csak egy munkás férfikorból, tiz és néhány évből állt. Mint kész, érett férfi lépett ki czellájából az irodalomba, s mint még töretlen erős férfi zárkózott hirtelen az örökös, sötét, utolsó czellába.

Élete diadalmas és fényes tiz esztendeje adta meg neki a legnagyobb emberi boldogságot is: a hű asszony szerelmét, az aranyfürtös gyermek édes hizelgéseit.

»Ez volt ő; mikor jön más hasonló?«

Kozma Andor.

Minden imádságnak titkos foglalatja: »Uram isten! tedd meg azt, hogy kétszer kettő ne legyen — négy.«

Turgenjeff.

*

Nem járok már utánad,
Tudom, hogy fáj neked,
Nem szóltál, de helyetted
Szólt a tekinteted.

Nem szólok én se semmit,
Én is csak hallgatok,
Nézlek némán és némán
Emelek kalapot.

Balogh László.

A becsületes iparos.

A demokrácia már száz év óta diadalmasan megy előre az egész vonalon — és ez helyesen van így.

A születés valósággal nem minden. A világ sokkal kisszerűbb és silányabb volt, valameddig a születés volt mindennek alapja és kezdete. A születés nem minden, csak valami. Semminek józan észszel szintén nem mondható. Némely előnyei kétségen kivüliek, ámde ezek nem érnek fel azokkal a hatalmas előnyökkel, melyek abból származnak, hogy az emberi nem története szereplőit immár nem százak és ezrek, hanem milliók és milliárdok közül válogatja. A demokrácia diadalai — igen helyesen — mind teljesebbek és komolyabbak lesznek, hanem a diadal mómora — szintén igen helyesen — mind jobban oszlik s helyet ad a józan ítéletnek. Jelszavak, melyek mindig üresek voltak, de melyek mégis terrorizálták sokáig a világot, csupán »demokratikus« patent-jük folytán, a komoly emberek előtt elvesztik értéküket s méltán a demokrácia ostobaságaiá süllyednek alá. Mert minden jónak, szépségnek és nagyoknak vannak ostobaságai, — még a demokráciá-nak is. Ilyen ostobaság volt még a nem rég mult időkben az úton-útfélen hangoztatott szólam a »becsületes iparos«-ról. A »becsületes iparos« lön egyszerre az emberiség ideálja. A »becsületes iparos« nem csupán a kabát, csizma, szék, asztal, patkó, lakat, zsemlye, csutora stb. stb. gyártásában volt egyszerre tekintély, hanem olybá tüntette fel őt a demokrácia nevetségesség megtévedése, mint akinek megbízhatósága és judicziuma minden egyéb emberi és világi dolgokban a legfelsőbb forum. A hajduk harangöntését még javában gúnyolta a világ, de a harangöntők hajdúskodásait nagy képpel igen tiszteltreméltóknak találta. Beszélni kezdték általában, hogy a »becsületes iparos« minden állam támasza, talpköve. A »becsületes iparos« belévonandó a közdolgok intéz-sébe. A »becsületes iparos«-t be kell vinni a parlamentbe s becses véleménye igen fontos a törvények szerkesztésénél. A »becsületes iparos« eleven lelkiismerete jobb bíró, mint a jogász, akit tanulmányai és a holt szabályok lenyűgöznek. És így tovább. Szinte szerencse, hogy a »becsületes iparos« a jurykbe és a községi tanácsokba mihamar bejutott s azokban mihamar blamirozhatta magát, különben a demokrácia doctrinairjei fokról-fokra kistűtötték volna róla, hogy a világon mindenre inkább való, mint bárki más. Miután azonban a »becsületes iparos« a hamar megnyert helyeken nem minden durvaság nélkül hamarosan elterpeszkedett s olyan indiskrét türelmetlenséggel és exkluzivitással túrt ki maga mellől minden más elemet, hogy a honoratiorok — akik őt ütökártyaként kijátszották a születési arisztokrácia ellen, mellette megint csak hoppon maradtak, — a »becsületes iparos« éretlen magasztalása kedvetlenül elhallgatott. Az örök igazság, hogy »sutor ne ultra crepidam« megint neki bátorodik s belátjuk, hogy többet ér, mint a divatból újra kiment divatos szólam.

A nagy városokban általában, de különösen a mi kedves fővárosunkban, Budapesten szemtől szembe láthatjuk a »becsületes iparos«-t, milyen az, a mikor a fejünkre nő. Mert itt ugyancsak a fejünkre nőtt a derék »sutor, ultra crepidam«. Tessék végignézni a főváros képviselő-testületén s tessék csak az imént lezajlott községi választásokra gondolni. Az egész magyar nemzet színe-java, intelligenciájának virága együtt van a fővárosban, — de hiába keressük azt a főváros intéző köreiből, a képviselő-testületben s hiába kerestük a választási listákon. Mindenütt csak a »becsületes iparos« terpeszkedik s játsza abderai kortesjátékait és hajhássza önérdékét. A felülmulhatatlan kává, a páratlan szabómester, az utólérhetetlen borbély, az egetverő szappanos és a világrendítő nyomdász között itt-ott kuczorog egy-egy külvárosi híresség: fiskális, hivatalnok, orvos, író s egyéb csekély intelligencia. Ez a kevés is csak úgy jut be, ha sűrűn fraternizál és klikkezik a »becsületes iparos«-sal. A »becsületes iparos« azután csinálja a magyar fővárost világvárossá. Szűk látkörű hiven szabja szűkre a teret, tántorgó izlésének irányát jelzi a

girbe-gurba utcákkal, — műhelye lim-lomos mivoltjára emlékeztet útaink szennyességével.

A mi itt szép, jó és figyelemreméltó van, azt majdnem kivétel nélkül a kormány csinálta, — élén egy-egy csik-szentkirályi és krasznahorkai *Andrássy* Gyula gróffal és borosjenői *Tisza* Kálmánnal, akik persze nem »becsületes iparos«-ok, hanem művelt urak voltak. És egyáltalán, ami itt jó történik, az mind a főváros sorsát intéző »becsületes iparos« daczára történik. Mert a »becsületes iparos« pártosdi játékaival s a kultur haladás gáncsolásaival teljesen megelégszik. A »becsületes iparos« azonban aligha fog már soká úr lenni a főváros szemetjén sem. Sokkal jobban megfitogtatta most legutóbb hatalmát, sem hogy méltatlankodó reactiót ne költsön mindazon demokratikus elemekben, melyek ha nem is grófok, de nem is borbélyok, kávéosok, szabók, vagy csizmadiák. A manóba is, — nem azért törtük meg, mi honoratorok — igenis, mi *tintanyalók* és nem ti »becsületes iparos«-ok! — az arisztokrácia gögjét, hogy most rézöntők, lakatosok, hűsvágók és bormérők gögjét kellessen túrnunk mindörökké! Avagy azért szállítottuk volna le magas paripájáról a születést, hogy helyébe üljön a csiriz! Ó nem! csak egyetlen tűrhető és önzetlen demokrácia van — ez pedig az ész, a tehetség, a tanultság, a lelki nemesültség arisztokráciája.

IRODALOM.

(*Ignotus. A Slemil keservei.* Grill Károly könyvkereskedése. Budapest, 1891.)

Ha jól emlékszem, a mult télen olvastam először ezt a pseudonimot *A Hét*-ben. *Tükör előtt* a címe annak a versnek, mely alá nyomtatott. Mély gondolkodás, s mélységes szentimentalizmus egyesült benne és az utóbbi után ítélve megegyeztünk a szerkesztőségben, hogy *Ignotus* fiatal ember, aki sok verset irt már és aki majd később, midőn leülepedett benne a magába oltott idegen pesszimizmus és az impressziói is plasztikusabbak lesznek, igen jelentőséges szerepet is vihet majd a jelenlegi verses irodalomban. Azóta közölt tőle *A Hét* még néhány épp oly okos és érzelmes verset, néhány sima Heine-fordítást és végül egy részletet egy verses elbeszélésből, *Fiametta* címén. Ez a részlet, őszintén szólva, kellemetlenül érintett. Daczára gördülékeny nyelvezetének, az érett (kissé túl- és kora érett) beszédnek és a kitünően eltalált fanyar hangnak, azt a benyomást gyakorolta reám, mintha egy pajkos fiu utánozná a rigó fittyét. Utánozza annyira hiven, hogy a rigókat is csalódásba ejti, de hát elvégre ő nem rigó, hanem ember, akinek megvan a maga sajátos hangja, nyelve. Akik csak azt a részletet olvasták, unisono ráolvasták, hogy »Heine!« s ehhez valóban nem kellett nagy éleselműség.

Nos, ebből a részletből egész lett és az ismeretlen nevű fiatal ember ezzel a hanggal lépett föl a magyar irodalom koncertjében. *A Slemil keservei* egy verses elbeszélés eleitől végig abban a fanyar, szinte cinikus tónusban tartva, mint Heine meg Byron hasonló genreü költeményei. Ez a tónus nem éppen bizalmat gerjesztő, különösen ha fiatal emberről van szó. Hiszen igaz, hogy épp úgy, ahogy nincsenek többé gyermekek, épp úgy nincsenek többé fiatal emberek; hogy a mióta kifundálták az átöröklődési theóriát, azóta a fiuk az apák tapasztalatai alatt görnyedeztek s míg amazoké volt a kár, ők okultak rajta. De hát ez a vénség még nem terjedt annyira, hogy az ifjuság ideálját is kipusztította volna már. Ez az ideál él, mindnyájan hiszünk benne s ha másutt nem: szeretnénk vele találkozni a lírai versekben. S most elénk áll egy fiatal ember (fiatal mint költő és ahogy tudjuk, mint ember is) és első könyvében ilyen életbölcsest predikál:

Vége a meddő sohajnak,
Vége a szerelmi dalnak,
A ki egyre azt daloltam,
Szerelemről ajkam hallgat.

Nem kívánlak vissza többé,
Álomcsókok, álomrózsák:
Képzletnek tengerénél
Többet ér egy csepp valóság!

Hol a mindenható szeretet nevében szerezte ő ezt a bölcseséget? Micsoda kinokon, csalódásokon mehetett át ez az ifju, aki csak most került talán ki a katonasor alól? S micsoda rezignáció lehet az, mely egy első könyvben lel kifejezést, egy első könyvben, mely félreérthetetlenül tesz tanuságot szerzője *ambicziója* mellett, mely félremagyarázhatatlanul demonstrálja, hogy szerzője »csepp valóság« alatt olyan semmis dolgokat is ért, milyen a hír, dicsőség, taps és talán némi melegebb érdeklődés a gyöngébbik nem részéről?

Nem valódi az ő czinizmusa. Eltanulta egyszerűen Heinetől és használja ezt a hangot, mert megtetszett neki. Ha korosabb ember volna és a *Slemil keservei* előtt megirta volna a maga szerelem-könyvét, úgy amint Heine tette, akkor aspirálhatna arra, hogy ezen a hangon beszéljen ezentul is az irodalomban. De ha első könyvében ennyire blazírtnak mutatja magát, hogy szól majd később, amikor esetleg tényleg blazírt lesz? Hiszen erre már csak a meztelen tagadás, az abszolút nihil proklamálása következik! Amellett *Ignotus* egy minden ízében szentimentális fiatal ember, a kinek fejlett gondolkodásával azonban az ő szentimentalizmusa konfliktusba került. Az ő cinikus salto-mortale-jai nem egyebek, mint rosz palástolói érzelmességének. Röstelli, hogy sir, hát azt mondja, hogy a füst huzta ki szeméből a könyveket.

Pedig fiatal embernek nemcsak megbocsátjuk, de meg is követeljük tőle, hogy szive melegebben dobogjon, hogy hangja érzelmesebb legyen a normálisnál. S azért a *Slemil keservei*-t első föllépésnek nem tartom szerencsés választásnak.

*

Szükségesnek tartottam ezeket elmondani, nehogy a következők elősegítsék azt a procedurát, melylyel szerzőnk magát az ő fanyar birsalma-poézisébe belelovalja. Ezek után azonban, hogy az igazságban kár ne essék, elismerem, hogy a »*Slemil keservei*« egy nem mindennapos tehetségnek igen érdekes, igen sikerült munkája. A *slemil* szó magyarázatra szorul s ezt a magyarázatot *Ignotus* meg is adja néhány sorban, de a *Slemil* maga mindenkinek jó ismerőse. Ismerik az életből ezt a minden jó tulajdonsággal felruházott embert, aki az energia teljes híjában nem tud mit csinálni az ő képességeivel. Nem tud akarni és nem tudja végrehajtani akarátja parancsolatait. Amellett teljesen tisztában van önmagával, átlátja élehetlenségét, s ez az önismérete teszi végtelenül boldogtalanná. S most képzeljék el az ilyen embert szerelmesen s tisztában vannak *Ignotus*-nak *Slemiljével*.

A szinpadon láttuk már gyakrabban ezt az alakot, de csak felületesen s nem teljesen hiven megrajzolva. Komikus epizódfigura szokott lenni, aki elvégre is hozzájárulása nélkül elnyeri, akit szive szeret. Annyi praktikus észjárása van a szinpadbeli *Slemilnek*, hogy szintén egy epizód szerepet játszó leányba szeret, kivel a szerző úgy sem tud mit csinálni, hát odaadja neki.

A mi *Slemilünk* azonban nem ebből a fajtából való. A maga teljes reális mivoltában jelen meg előttünk, nagy tudománnyal, érző szívvvel, kopott kabátban s teljes élehetlenségében. Szerelmes az istenadta, mint akár-

melyik Wertherje a mi világunknak, szövi az álmait, írja a verseit és nem mer szive leányának a szemébe tekinteni.

..... gyakran
Ugy esett találkozásuk,
Hogy Slemil ur nagy közönnyel
Egy — plakátot olvasott!

Ó de hogy ha tovatünt már
Könnyü lépttel a leányzó,
A flu szorongó szívvel
Követé őt messziről.

Nota bene, ez a leányzó egy könnyü lelkü szép leány, világdáma, aki szeret a tükörbe nézni, szeret bókokat hallani s esze ágában sincs: abból, hogy Slemil ur egy slemil, kitalálni, hogy az szerelmes beléje. Ez meg folyton lesi az árnyékát az ablaka alatt, elhanyagolja a tanulmányait, ír verseket s szövi merész álmait a jövőről. Az ember nem is hinné, hogy milyen vállalkozó és merész ő — álmaiban. Kiszinezi magának az egész jelenetet, mint vallja be szerelmét, mint öleli erős karjával magához stb. Egészen készen van a haditervével és sóvárogva vár a véletlenre, mely őt kedvesével összehozza. S egyszer csakugyan, a mint egy lóvonatu kocsiba száll, ott találja a leányt.

A Slemilnek szive dobbant:
Im, elérte élte czélját!
Hámba fogni a szerencsét
Itt van, itt az alkalom!

S azt se tudva, hogy mi módon
Kezdi majd meg a beszédet,
Megbotolva, nagy robajjal
Benyitott a kocsiba.

S mi történik? Slemil úr ül bambán, elfogultan s mig agyában a legszebb frázisok keringenek, ügyetlenül felel a leány kérdéseire. Az végre megunja szegényt és kezét nyújtva neki, szánakozóan mondja:

»Isten önnel, kis slemil!«

Hogy milyen lelki állapotban ért a szerencsétlen ember haza, ki-ki elképzeli. Előbb dühös önmagára, aztán a lány ellen fordul a keserűsége. Mért oly szép ő, minek gyötri őt, és mért nem tudja ő, hogy ő bomlik utána? — Aztán dolgozni kezd benne az élethetetlenek fantáziabeli energiája és ír egy vad, vérszomjas verset, melyben egyébről sincs szó, mint hogy — megöli a leányt?

Bűnhődni kell, mert nagy a vétked,
Hogy oly nagyon szeretlek téged!

S ez a költemény akkora hatással van reá, hogy az ötletből komoly szándék lesz.

S most képzeljék el ezt az embert az utcasarkon leselkedve; kezében törös bottal, fején a Pester Lloyd egy számával kibéltet kalappal. Mekkora örületes gyötrellem viharzik a keblében s milyen nevetséges a mellett! Nem veszi senki se komolyan az ő véres szándékait, de föl van csigázva a kíváncsiság a következendőkre. S a mi következik, tökéletesen megfelel várakozásunknak. Slemil ur rá akarna rohanni a leányra, de ebben a pillanatban a szél lekapja fejről a kalapot.

És lecsapta porba, sárba,
És kikapva belsejéből
A Pester Lloyd első lapját,
Fölvívte az egekig.

S körbe nyargalt a kalappal
Utczahosszat, míg Slemil ur
Ijedt reflex mozdulattal
Nagyot nyult a semmibe.

S majd kísérve a járóknak
Széles száju mosolyától
És vagy négy susztergyerektől
Futott a kalap után,

A kaczagók között persze ott van az ő szépséges szerelmese is.

Ebből a röpké vázlatból is látható, hogy *Slemil keservei* igen érdekes történet. S ha előzőleg elítéltük, hogy Ignotus a Heine-Byron-féle fanyar hangba szeretett, mivel az további fejlődésére csak hátrányosan hathat, úgy el kell ismernünk, hogy ennél a poémánál nagy szerencsével használta azt. Tényleg Slemilről, bármily szomorú a história, nem lehet humor nélkül írni. S bizonyos mélységet nyújt a munkának az erős subjectivizmus, ami benne nyilatkozik. Nagy művészi érzékkel alkalmazza a merényletbeli jelenet előtt azt a lírai intermezzót, melyet olvasóink *A HÉT*-ből ismernek.

A poéma áll nyolcz énekből, egy prolog és egy epilogból, azonkívül az említett intermezzóból. Négy lábú, rímtelen trochaeus-sorokban van írva, sok helyütt erőltetetten, de általában igen flott verselőre vall. Nincs kétség benne, hogy ez az első munka is véget fog vetni *Ignotus* ismeretlen voltának.

—1f.

Művészet az akadémiában.

Már hogy az akadémiában? A száraz tudományok fölcent papjainak komor testületében, kik méltóságos auguri arccsal képviselik ott a nemzet tudományos életét? Igen, ott, a megdohosodott falak közt, melyek égi derűben fognak ragyogni, jövő hó 6-án rövid két órára, hogy azután ismét komoly fülhomály ereszkedjék alá a padokra. Szürke lepedő az ott kiszelt theóriákból.

Mi lesz akkor? Talán Comes Inach de Barcha (de genere Barcha) 1225-ből való zálogczéduláiról tesz jelentést valamelyik fiatal »Közlí János«, aki ezeket egy festővidéki poros levéltár aljáról kaparászta ki? Vagy az orthogonális substitúció coefficientseinek paraméteres acquivalenseiről értekezik valaki? Vagy a folyami rák zöld mirigyének szövettanáról? Vagy a czemétei ásványviz vegytani elemzéséről? vagy a czilioflagellátákról? vagy Mufla votják-ugor hősnek jelleméről egy szamojéd vén banyától hallott mesék alapján? avagy talán éppen azon determinánsokról, melyeknek elemei adjungált rendszerek elemeiből vannak komponálva? Sem az egyik *vagy*, sem a másik *vagy*, egyszerűen az öreg Bartalus fog fölolvastat tartani a magyar palotás zene eredetéről, a magyar zenciskola tanárainak és növendékeinek közreműködésével, azután meg 12 számból álló hangverseny lesz, mely a XVI. és XVII. századból való darabokat, francia pávatánczot, gagliardát, angol és lengyel choreákat, kolomajkát, allemandeot, passamezzokat stb. ad elő.

És ki fognak simulni a sanyaru tudomány által az arczon szántott barázdák; föl fognak derülni ama bizonyos vaskalap által megnyomott homlokok; új, ismeretlen érzés lopja be magát az egyhangú szivekbe, mely gyorsabb folyásra ösztökéli a vért az üterekből a viszerekbe, emezekből amazokba (és da capó), egyszerűen kellemetes melegség fogja átjárni azt az egész valót, amely egy nagytekintélyű komoly akadémikust kitesz..... De majd, ha az utolsó akkordok is szétugrának a levegőben, majd ha utolsó sugara is visszaröppen a légürbe annak a kis derengésnek, mely a nagy ablakokon beszűrődött, akkor a komoly nagyfejűkből is kiszivárog a hivatlan érzés.

Csak legalább egy fikarcznyi kis eszmét hagyna ott!

Tudniillik hogy: ha már oly jövevények, oly új munkások vagyunk még a művészetek mezején, hogy nem is álmodozhatunk oly külön szépművészeti akadémiáról, a milyen Párisban, vagy Londonban van; ha magunktól még nem provokálhatunk annyit, amennyit szeretnénk, álljon elő a tekintetes akadémia is, illeszse bele egyik osztályába a művészetet is, de ne úgy, mint eddig tette, eldugva, képmutatóan. Mert ugyan a nyelv- és széptudományi osztálynak B. osztálya alatt meglapulva meghúzódik a »hangzó, képző, mímző művészetek elmélete, a mütörténet-

műbiralat,« mint amelynek művelése az akadémiának föladata, de az *alapszabályok* 1. §-a szerint az akadémia célja: a tudomány és irodalom magyar nyelven művelése és terjesztése, művészetről tehát szó sincs, ergo mindennemű szemrehányásnak kaput nyitnak az alapszabályok. A 2. § így szól: »E célra tudományos vizsgálatokat és kísérleteket tétet, tudományos fölfedezéseket elősegít, eredeti munkákat irat, régi és új remekírókat s egyéb jeles műveket fordíttat.« Művészetről tehát itt sincs szó. Ami a 3. §-ban eldugva van, hogy: a történet, nyelv, irodalom, és *művészet* »emlékeit« fölkeresi s a tudomány gyarapodására szolgálókat megismerteti, — az semmi, éppen semmi. Utazásokat tétet, jutalomtételeket ír ki oly munkákra, melyek valamely tudományágnak a detaillához tartoznak, s melyek mázsaszámra ott penészednek a pinczéiben, miért nem teszi ezt a művészetekkel? Vagy nyomtalanul repült volna el az idő a tisztas öregek fölött? Nem veszik észre, hogy más szükségletei is vannak most a magyar szellemi életnek, mint az akadémia fiatal korában? Tessék az akadémia alapszabályait megtoldani, külön, egész külön osztályt föllállítani a zene, festészet, szobrászat és a kisebb művészetek számára; tessék tagjai sorába befogadni a magyar művészet jeleseit, (akiknek van már akkora hírük, mint a geológoknak), tessék pályadíjakat kitűzni a nagy vagyomból a szép művészetek körébe vágó elméleti művekre, és néha-néha egyébként is segíyezni a magyar művészetet. Hogy hogyan, annak módját naivság volna fölfedezni.

Egyszóval tessék a művészeteknek megadni az őket megillető helyet, *elébe menni* az áramlatnak, és nem várni meg, míg ez az áramlat erőszakkal hatol be az akadémia termeibe. Tessék az ósdi tradíciókkal szakítani, egy kis fölfrissítő vért fogadni be a petyhüdt tagokba, ha másképp nem, hát a megcsontosodott alapszabályok nyakának a kitekerésével.

Y.

Költevények, írta: Szabolcska Mihály. A kötet, melyet a közönség és a kritikusok szokatlan érdeklődéssel vártak, mint a debreczeni »Csokonai kör« első kiadványa, e napokban hagyta el a sajtót. Lesz alkalmunk a költeményekkel bővebben foglalkozni, de annyit előre elárulhatunk, hogy Szabolcskában tagadhatatlanul sok poétai erő van és könyve számottevő jelenség verseirodalmunkban. A dicséret melyet a hivatalos körök előlegeztek, a fiatal költőnek nem vált hátrányára és hogy felfedezték, azt e kötet után ítélve, megérdemelté. Tartalma négy ciklusra oszlik: Buzgóság, Remény-Kétség, Szeretet, Képek. A fiatal kör mindenestre bölcsen cselekedte, hogy e fiatal, jeles tehetség verseinek kiadásával adott magáról először élet jelet.

Az Athenaeum Kézi Lexikona. A dr. *Acsády* Ignác szerkesztése mellett megindult közhasznú vállalat harmadik füzeté pontosan megjelent s újabb tanúságot tesz egyrészt a buzgalomról és szakavatottságról, melylyel készül, másrészt a kiadó társulat áldozatkészségéről. A jelen füzetben ugyanis három önálló melléklet van. Az első gyönyörű és fölötte költséges színes műlap, mely a magyar lovas katonaságot tünteti föl az 1700—1840 közti években; tizenkét önálló alakban látjuk az egyenruhában időnként beállt változást s a nagy műlap olyan szép és érdekes, hogy rámába is tehető. Egy másik műlap az emberi test alkatrészeit tünteti föl; a harmadikon pedig a vegyes házbeli királyok, köztük a Hunyadiak és Szapolyaiak családfáit adja öt külön csoportban a legújabb kutatások eredményei alapján. A szöveg maga az Arany és Ázsia közti dús anyagot öleli föl tervszerűen, a tárgy fontosságához mért terjedelemben feldolgozva. Egy füzet ára 30 kr. Legczélszerűbb előfizetési módzat 10 füzet árának előzetes beküldése akár az Athenaeum könyvkiadóhivatalához, akár bármely hazai könyvkereskedéshez.

Almanach 1892. Singer és Wolfner almanachjának legújabb folyama Mikszáth előszavával és elbeszélő irodalmunk csaknem összes számottevő gárdájával megjelent. Jókai, Ágai, Brody Sándor, Kozma Andor, Mikszáth Kálmán, Justh Zsigmond, Bársony István, Beniczky Bajza Lenke, Vadnai Károly, Békefi Antal, Hevesi József, Lipcsei Ádám, Tábori Róbert, Tóth Béla,

Rákosi Viktor, Herczeg Ferencz irtak bele kisebb-nagyobb, de egytől-egyig érdekes novellistikus műveket. Mikszáth, aki az előszó-irodalom megteremtőjének mondható, ezuttal ismét remekelt.

Hozom-naptár. Mokány Bertalan ur is sietett a placzra kiállani és olyan saftos kalendáriumot diktált dr. Agának és a »Borsszem Jankó« tudósainak, hogy a legmegátalkodottabb, legfeketébb vérű pesszimista is agyonkaczagja magát rajta. A »Borsszem Jankó« naptárai között ez az 1892-iki kiváló helyet fog elfoglalni. Annyi talpracsett, szellemes adomát, apróságot még nem láttunk együtt egy rakáson. A sikerült rajzokat Jankó és Homicskó készítette. Ára 1 frt.

INNEN-ONNAN.

☆ **Krach.** Minden hazardjáték között kétségkívül a legnevezetesebb és legjelentékenyebb a börzejáték. Tulajdonképen az egész civilizált világ existenciájának ez a hallatlan szerencsehajszja az alapja. Nagyon mulatságos, mikor a rendőrség egy-egy szerény ferbli-kompanyára rátöri az ajtót, nem kevésbé az is, mikor igen nagyon botránkozunk azon, ami Homburgban és Monakkóban történik. Nagyon mulatságos ez, mert ilyenkor nem jut eszünkbe, hogy szép nyílt csarnokos palotákban, az állam különös protekciója alatt, reggeltől estig százak és ezrek tolonganak ide-oda és szinte törvényerejű »szokványok« szerint játszanak sokkalta nagyobb pénzekben, mint aminőt akár a ferbli akár a rouge et noir lovagjai valamikor kiguberálnak. Ezekben a szép nyílt csarnokokban a legnagyobb hazardjáték esetei felett döntendő külön államilag statuált bíróságok vannak, melyek itélnek jogerősen »Ő Felsége a király nevében.« De hogyis ne venné ezt a legrettentőbb játékbarlangot pártfogásába az állam, hiszen a leghazardabb játékos itt az állam maga. Az állam ebből a játékból él. — Valamint a penzionált kapitány, ki csekély gázsiját elsején csak »vizi«-nek szánja s csak azt számítja jövedelmül, amit a kártyán nyer, — úgy az államnak is csak arra jó sok egyenes és görbe adó bevétele, hogy elmenjen véle a börzére s megsokszorozza azt. Államadósság, conversio, rente, hitel-művelet, financiairozás, operáció — s mind mind, ami csak előfordul a pénzügyminiszteri expozék nomenclaturájában, — nem egyéb, mint egy-egy hazard börzejáték neve. Az állam adja a bankot s játszik rá a börze minden boldog-boldogtalanja. A játékot minden egyéb szerencsejátéknál az teszi különösen hazardabbá, hogy az értékek, melyek mint nyereség és veszteség effectív érték körül dül egy sajtáságos harc. Képzelmék el, hogy száz forintnyi tétel tényleg ki van guberálva, ellenben annak jízszere van már tartva. Az esélyek folytonos változása s a játék hosszantartósága teszi csupán, hogy az egész bank nincs mihamar sprengolvá s hogy a játékosoknak is mihamar nem koppan az álla. Mert annyit egyszerre pro és kontra kifizetni, amennyi játékban van, az effectív pénzből lehetetlen volna. Ellenben, ha a játék felszámolás nélkül szakadatlanul folyik tovább, akkor a differenziákat csöndes egymásutánban ki lehet egyengetni. Ugyanaz a pénz ma X-é, holnap Y-é, holnapután V-é és azután Z-é. De Bécsben egy napon berohan a börzére a »Neues Wiener Tagblatt« egy vakmerő vész hazugsággal, azt kiabálván, hogy háboru lesz, jön a muszka s a pokolba szórja a virágzó bankot, melyet az állam ad. Az ideges játékosok erre mind egyszerre véget akarnak vetni a játéknak. Mindenki egyszerre pénzéhez akar jutni, vagy legalább annak roncsaihoz s kiki más bolondot keres, hogy játszék tovább s váltsa meg potom áron az ő nyereségy-kilátásait. De a más bolondok száma kicsiny, — senki sem akar venni, mindenki csak ad. Az árak hanyat-homlok zuhannak lefelé. A papírok kezdenek majdnem csak olyan keveset érni, amennyit valóban érnek. A fictiv vagyonok nagy jajgatás és fogcsikorgatások közt robbannak össze. Kevesen vesznek, de boldog, aki vesz. Aki vesz — annak lesz. Mert ime,

rövid néhány órai keveredés után jön a hazugság czáfolata. Bank — »in floribus.« Szó sincs háborúról. Akik idegesen túladtak tétjeiken, most lógatják hosszú, kampós orrukat. A panique véget ér s a reális értékek ismét dagadnak sokszoros fictiv értéké. Kohn ur, aki adott, bátran föbelőheti magát, — ellenben Löwy ur, aki vett, urrá van téve, páholyt rendelhet a Ronacherben, pezsgővel és primadonnával. A bőrze vén matadorjának, az öreg Todesconak régi, híres mondása ismét igaznak bizonyult: »Die Börse ist wie eine Lavine; — bald rollt sie hinunter, bald rollt sie hinauf.«

* * *

✧ **Alkotmányos jogunk.** Szemünkre hányt nekünk, szegény budapesti választóknak egy ujság, hogy a kezünkbe nyomott községi választási listákkal olyan vakon szavaztunk, hogy még egy *Killing* nevű urat is megválasztottunk a fővárosi képviselőbe, holott ilyen nevű ur a főváros egész területén egyetlenegy sincs. Ki az a *Killing*? Egy sajtóhiba, egy — *senki*. — Mit, egy *senki*? Hisz akkor helyes és természetes, hogy rá szavaztunk, — mert a községi választásokon egyáltalán csak *senkikre* szoktunk szavazni.

* * *

✧ **Toloncz-ügy.** A fővárosi községi választások egyik papája kisütötte egyik ellenpápjáról, hogy azt már egyszer a fővárosból eltolonczolták. Az ellenpápa ezen nyilatkozatért előbb pert akar indítani, később azonban megelégszik annak konstatálásával, hogy őt *már* egyszer eltolonczolták innen, de vádló ellenfelét *még* nem.

SZINHÁZ.

M. kir. opera. Az e heti műsort egy ballet újdonságra való tekintettel kellett összeállítani. Adtak apró operákat, milyen a Nürnbergi baba, Villars dragonysai, meg a Paraszt becsület, hogy a végére oda legyen bigyeszhető *Nivita*, ballet két képben, melynek zenéje egy kezdő embertől: *Rieger Alfréd*től való. Zenei csemélynék senki nem nézett elébe, sőt arra is el voltunk készülve, hogy régi ismerősök fognak hozzánk a zenekarból szólni. Szóltak is szép számban, de a társaság annyira válogatott volt, hogy utána ítélve meg a házi gazdát, ítéletünk csak kedvező lehet. Valóban *Rieger Alfréd* igen művelt, igen intelligens és jóízű zenésznek bizonyult, aki bizalommal nézhet a jövő elé. Élénk, kedves, sok helyütt szellemes munkát végzett s banalításokat nem követ el soha. — A nyitánya sikerült, keringője s még néhány táncdarabja bő melódia-vénára vall. Volt is taps, meg kihívás is, daczára annak, hogy a közönség, régi szokásához híven, már indulófélben várta a függöny legördültét. A balletnek, mint minden balletnek, szöveg-szerzője is van, Mazzantini, ami elég csodálatos, mert szövege nincsen. Tableau, táncz, néma képek, keretek és villamos lámpák meg egy gimzsarvas — ezek mind igen szépen vannak inscenálva, de semmi közülük egymáshoz. Nem mulaszthatjuk, hogy ez alkalomból dicsérettel ne említsük fel *Müller Katicza* asszonyt, a ki annyi bravourral és annyi gráciával lejt el solotánczait, hogy a közönség méltán nem tud neki eleget tapsolni. — A *Parasztbecsület* vasárnapi előadása alkalmából megtörtént az a nevezetesség, hogy Signorini úr, a ki először énekelt *Turiddut*, játszott is. Még pedig oly ügyességgel, hogy nem hittünk a szemünknek. Ez az eset csak megerősít bennünket a multkor kifejezett nézetünkben, hogy Signorini úr készakarva nem játszik jól. Tapasztalhatta vasárnapi sikerén, hogy rosszul teszi, ha csak ének-művésztére támaszkodik.

Tordai Grail Erzsike, ki a nyáron a »Mária-Dorotya« egyletben jobbadán az intézet növendékei előtt produkálta előadási képességét, e héten a vigadó termében a nagy nyilvánosság elé lépett és jegyezzük meg mindjárt, hogy elég szép sikerrel. Mi

ugyan nem voltunk ott, de olyanok, akik ott voltak, gyönyörködtek a kisasszony élénk ragyogásu szemeiben és helyes gesztusaiiban. Egyébképen megerősítettek azon nézetünkben, melynek már minap első, magánjellegű föllépése után kifejezést adtunk, hogy a kisasszonyban sokkal több az értelem és a bátorság, mint a képesség. Azt, a mit a kisasszony produkál, megcselekszi akárhány felső leányiskolai növendék is. Szavalatában se önálló fölfogás, se semmiféle művészi karakter. Hohenfels és Badius asszonyoknak a kisasszony nem igen fog konkurrencziát csinálni. A hallgatóságra jellemző, hogy a legszentimentálisabb vers, »A megfagyott gyermek« tetszett neki legjobban.

Thomson Caesar. Viaszksárga, kifejezéstelen arcz, éjfelete szakáll, fekete, hátraomló haj. Mélyen fekvő, fekete szemek, geometriai egyenességű, vékony orr, keményen összeszorított ajkak, — ez Thomson Caesar, a nagy, a legnagyobb hegedűs. Az egész ember a maga merevségében, egykedvűségében, démonikus benyomást gyakorol, különösen a mikor a közönség tombol lelkesedésében s egy arcizma sem rándul meg, mely elárulná, hogy e taps kedves neki. Sőt a mikor eltűnik a sötét boltozat alatt, mintha kelletlen, szinte megvető kifejezést öltene az arcza. Ezek a veszedelmes emberek. Ilyenek, különösen ha hegedűt szoritának az álluk alá, hitetik el az emberrel, hogy lehet az ördöggel paktumot kötni. S Thomson Caesar megtette. Ekkora művészetet nem lehet a pokol segítsége nélkül kifejtetni. Megteszi a lehetetlent, könnyűséggel végzi a képzelhetetlent. Elkápráztatja az ember értelmét, a csodálat kiáltására nyílik az ajak, de — a szív mélységesen hideg marad, a démoni hangok nem hatolnak odáig. Meghajolunk a művész mindenhatósága előtt, de izgat, zavar az ő sphinxszerű hidegsége. A gondolat, az értelem himmitikus szárnyalása az ő játéka és fölényével lenyűgözi az embereket. A vigadó nem hallott még soha ily falrengető éjfelezést, tapsot. Még a lépcsőn, még az utcán is kísérte őt óvációkkal a közönség. Az eleven megtetsült hamelni patkányfogó ő s ezer a szerencse, hogy a gyermekeinket otthon hagytuk. Kedden és pénteken játszott a kisteremben s ezzel valószínűleg egy újabb esztendőre elbucsuztunk tőle. De az a diabolikus benyomás, melyet ránk gyakorolt, eleven marad, mig visszatér.

A **filharmónikusok** szerdai hangversenyén az érdeklődés egy új magyar zeneműre irányult, melyet már hosszabb idő jó hír előzött meg. Beliczay Gyula tanár D-moll szinfonijáról van szó, mely méltó folytatását képezi kiváló szerzője eddigi működésének. Négy tételből áll, ezek között legjobban tetszett a scherzo meg az andante cantabile. Az elsöben kötekedő jókedv, az utóbbiban méltóságos, szinte plasztikusan kidomborodó mély érzés nyilatkozik. A hangszerelése kiváló avatottságra vall s különösen a filharmónikusok gondos előadásában tünt ki a legfényesebben. Beliczayt a közönség ismételten kitapsolta.

Divat.

— november 20. —

Az öltözék már a hellének idejében is nagy szerepet játszott és az épp oly különféle s változó volt, mint jelenleg. Telünk divatja sokat kölcsönöz az ókorból; miként azoknál, úgy jelenleg nálunk is rendkívül szerepel a szörme, csak hogy mig az előbbieket egész öltözékeket készítettek abból, addig mi megelégszünk azzal, hogy — tollal felváltva, — kedvencz ékítés gyanánt használjuk.

Különbben a most annyira divó czélszerű, (minthogy nagy meleget tartanak) szép és elegáns orosz costume-ök szörme vagy toll-ékítés nélkül el sem képzelhetők. Az kölcsönzi nekik azt a télies jelleget, az teszi őket oly fessé. Eme öltözékeknek második és kiegészítő díszje a peluche.

Pelucheből készülnek az ujjak, vagy pedig az képezi kézelőjüket; abból a tisztí. vagy Stuart-gallérok; a plastron s végre maga az alj bordurje is. Ezt a díszit futja aztán körül szegélyképen toll vagy keskeny szörme.

Igen keresett és újdonság lesz e télen az ugynevezett, — két különböző élénk színárnyalatból álló csikozott, — oroszposztó. Ez ugyan, hogy is mondjam.... kissé harlequin-szerű lesz, de — divat!

Öltözékek összeállításánál nagyban divik majd a fekete és sárga szín; a halványkék és sötétlila keveréke; továbbá a nehéz élénk színárnyalatú skót selyem vegyítése a posztóval stb.

Ugy az utczai mint látogatási öltözékekénél a princesse-szabásé az elsőség. Utczai viseletre az orosz costume-ök készülnek erre a szabásra; látogatási vagy estélyi öltözékekénél pedig, amaz gazdag gyöngy- és csipke-ékitéssel lesz ellátva; sőt nem egy princesse-ruhán látni szalag vagy gyöngy-övet is.

Egy egészen új divatu és igen szép ujj-mintát láttam e napokban fővárosunk legelső divat-salonjában. A felső ruhe fekete bársonyból volt s a könyöknél dús fekete selyem-ruche húzta össze, magas közelője pedig élénk színekben játszó selyemből készült. A jelenlegi divat rézsutosan szabott ruhaaljai majdnem mindig arra kényszerítenek bennünket, hogy oly kelmét válasszunk, melyet fejfelé fölfelé lehessen alkalmazni. Azért is a virágokkal behintett szövetek kevésbé keresettek mint a kockázottak, pettyezették és különösen a sávósak.

Nagy szerep jut az idej öltözékekénél a *watteau*-ránccoknak, melyek vagy fent a nyakból, vagy a vállból kezdődnek; továbbá a földig aláhulló szalagsokroknak, melyek azonban a nyaktól jöve, sokkal szebbek mint azok, melyek a hát közepén vannak odaerősítve. A könnyű selyemből készült dús ruhe-ök is kedvelt díszül szolgálnak.

A frakkok divatja is újból beköszöntött és pedig a hosszú frakkok-é. Az erre a szabásra készült derekak elől vagy hegyes csúcsot képeznek, vagy pedig bekötötték s egy széles — a két oldalrészig érő, — övvel szorították le.

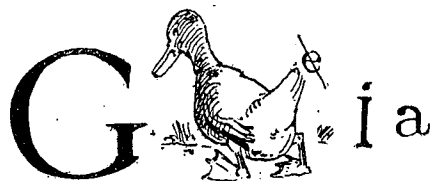
A kalapok úgy kicsiny, mint nagyobb formákban igen divnak. Ez utóbbiak közt a nagy »Directoire« forma a legkeresettebb. A capote-ok legkedveltebb ékítése a gyöngy; látogatási öltözékekénél azok bársonyszalag állkötőkkel ellátottak, de az estélyi kalapok nélkülözik azt. Rendkívül elegáns és chic-es az orosz *toque*, (valóságos muszka láz!) melyeknek szélét szörme ékíti; teteje bársony vagy posztóból van.

Végül pedig egy-két szót az apró világ divatjáról is;

Köpenyeik *carrick*-szabásra készülnek, mely tudniillik többszörös galléroból áll. Némelyiknek minden egyes gallérját, sőt az egész köpeny széleit is keskeny szörme-dísz szegélyezi; mások ellenben paszománttal ékítettek, vagy egész simák s csupán a nyak körül van szörme alkalmazva. Nekik is igen ajánlható a sapka viselete, mely melegség tekintetében felülmúl minden egyéb kalapot s mi több, felette kedvesen áll a fehér, rózsás arczocskákhoz.

Kovácsnai Kovách Andrée.

KÉPTALÁNY.

A 46. számbau közölt képtalányok megfejtése:

I.

Lóverseny.

II.

Fölfelé megy borban a gyöngy.

Helyesen fejtették meg: Dr. Balassa Árminné, Szigethy Margit, Székely László, Hock Emilia, Kóos Emma, Ambrus Eszti, Herzné Schweiger Mariska, Breuner Sámuel, Rosenberg Malvin és Szerén, Liebermann Rózsa, K. R. J., Lamm Zsiga és Dezső, Pik Berta, Elsner Aurélia és Aranka, Táfler Paula, Morvay Tihamérné, Kerényi Pista.

Rovataink egy része térszüke miatt kimaradt.

Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos: KISS JÓZSEF.

Báli selyem-szövetek méterenként 6 frt 35

krért küld (körülbelül 300, különféle dessinben és színben) öltönyönként, vagy darabonként portó és vámmentesen a G. HENNEBERG-féle gyári-raktár Zürichben. — Minták ingyen. Levelekre Svájcba 10 kros bélyeg ragasztandó.

COGNAC

GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN PROMONTOR

mely kizárólag csak a legmagasabb kitüntetések nyerte, saját töltési palackokban **mindenütt** kapható:

A gróf Keglevich István-féle promontori cognac-gyár igazgatósága Budapesten.

A „NEW-YORK“

életbiztosító-társaság.

Alapított 1845-ben és tisztán kölcsönösségen alapul.

1889. január hó 1-én az aktívák 484 millió frankra rugtak. Felosztható nyereségtöbblet 36.703,761 frk.

A tőkeletétek jövedelme 22 millió frank, a mi az aktívák 5⁰/₁₀-át meghaladja és a tartalék 5¹/₄⁰/₁₀-át teszi.

Fennállása óta 1889 január 1-ig

a társaság kifizetett:

Esedékes biztosításokért ... .. 300.693,499 fr.

Nyereségekért és visszaváltásokért ... .. 306.814,310 fr.

Az 1889. évi jelentésből:

Vagyon 544 millió frank (60 millióval több mint 1888-ban).

Bevételek összege 151 millió frank (20 millióval több mint 1888-ban).

Az aktívák többlete a passívák fölött 38 millió frank (2 millióval több mint 1888-ban).

Új biztosítások 1889-ben 783 millió frank (135 millióval több mint 1888-ban).

Fennálló biztosított tőke 2568 millió frank (392 millióval több mint 1888-ban).

A társaság Európa fővárosaiban, ép úgy mint Ázsiában, Afrikában, Amerikában fiókokat állított fel. Miután tisztán kölcsönösségen alapul és miután nincsenek részvényesei, a tőke és nyereség a biztosítottak kizárólagos tulajdona marad.

Referenciák Magyarországon:

A magyar általános hitelbank. A pesti magyar kereskedelmi bank.

Közelebbi felvilágosításokat ad

A „NEW-YORK“ életbiztosító-társaság igazgatósága

Budapest, Koronaherczeg-utca 20. szám.

ISTEN

legnagyobb ajándéka az egészség.

A köhögés, rekedtség és elnyálkásodás szomorú következményeitől csak egy szer óv meg bennünket teljes biztossággal:

EGGER dijjutalmazott
mell-pasztillái.

Számtalan hálaírat tanuskodik erről és senki el ne mulassza idejekorán ezek használatát.

Kaphatók 25, 50 kros és 1 frtos eredeti dobozokban a monarchia valamennyi gyógyszer-tárában és nevesebb drogua üzletekben, valamint az EGGER A. fia cég gyógyszer-különlegességi gyárában, Bécs, Nussdorf.

Új zongora raktár!

Budapest, Károly-körút 3. sz.

Rövid szárny- és
Mignon-zongorák

a legjobb bécsi gyárakból nagy választékban kaphatók

igen jutányos áron

KELLER GÁBORNÁL

Budapest, Károly-körút 3. szám II. emelet 59. ajtó.

BIEBER ANTAL

tea- és rum-kereskedése
BUDAPEST,

Kerepesi-ut 6., a Pannónia-szállóval szemben,
mint kiválóan különlegességi üzlet ajánl egyenesen importált

kinai- és orosz karaván-teát

VALÓDI JAMAICAI-, CUBA- ÉS BRAZILIAI RUMOT,

legfinomabb fajú kávékat, ugymint:

Ceylon-, Cuba-, Menado-, Jáva-, Mocca-kávé stb.

belföldi-, kőbányai-, saját te: mész- és külföldi-
borokat, magyar- és francia-cognacokat leghi-
resebb gyárakból, likörök, kőbányai kivitelű palack-
sereket, tea-süteményeket, csokoládét francziát,
Euchard stb., s sok más szükségleti cikkekkel a
legjobb minőségben s legolcsóbb napi árfolyam sze-

rint. Az árak és minőség felől alapos meggyőződhetés czéljából kérem egy levelező-
lapot intézni: **Bieber Antal** nagykereskedésébe Budapesten, ki is a kimerítő
árjegyzéket ingyen és bérmentve megküldi mindenkinek. — A legkisebb próba-meg-
rendelés lelkiismeretesen teljesítve lesz.

Vértessy Sándor,

cs. kir. udvari illatszerész

IV., Kristóf-tér 1., a „Venus“-hoz,

ajánlja a magas arisztokrácia és a n. é. közönségnek
dúsan felszerelt raktárát.

Illat- és pipereszerek

minden nemei mindenkör készletben tartatnak.

UJDONSÁGOK:

Bouquet Czarine	Bouquet de la Reine des
Brise de la Sonora	Pays-Bas
» » l'Estorel.	Night, Blooming Essence
Bouquet Liliane	Marvel of Peru
» Valdora	Bouquet d'or.
Bouquet Houbigant	

Egyáltalán minden e szakmában a külföldön
felmerülő ujdonságok azonnal raktáramban meg-
szerezhetők. — Vidéki megrendelések lelki-
ismeretesen és gyorsan eszközöltetnek.

Drogueria- és illatszertár „A HATTYUHOZ.”

Dr. Jovitzsa Sándor.

Budapest, IV., Keckeméti-utca 7. szám.

Gyógyszeranyagok, illatszerek, hölgyporok, szappanok és mindenféle pipere
cikkek jól berendezett dúsan felszerelt raktára.

Ugyanitt kaphatók az alább felsorolt, kipróbált és elismert saját készítményű szerek:

„Hattyu arcviz” szeplő és más foltok ellen kitűnő hatása. Teljesen ártalmatlan.
Egy palack ára 50 kr.

„Hattyu arczkenőcs” magában vagy a fenti arcvizvel eltávolít minden bőrfoltot,
a bőrt puhává, fehérré, bársonysimává teszi. Egy tégely
ára 50 kr.

„Hattyu arczpor” igen gondosan készült legfinomabb rizspor. (Ólomfehérmentes).
Teljesen ártalmatlan. Fehér, crème és rózsaszínű. Egy doboz
ára 60 kr.

„Evodont szárviz” (vagy chinolinnel vagy salicyllet). Kitűnő szer rendes szá-
rvizül, vagy fájó fogaknál, vérző inyeknél, szagos szájnál. Bár-
melyikének ára 60 kr.

„Salicyl fogpor” elismert kitűnő szer a fogak tisztítására és különösen a fog-
hus conserválására. Egy doboz ára 50 kr.

„Mandola korpaszappan” közönbős, legfinomabb anyagból. A legtartósabb
pipereszappan. Egy darab ára 80 kr.

Csomagolás minden küldeményért 10 kr. 3 frtot meghaladó
rendelésnél bérmentve.

» THE GRESHAM «

életbiztosító-társaság Londonban.

Magyarországi fiók:

BUDAPEST, FERENCZ-JÓZSEF-TÉR 5., 6. SZÁM

A TÁRSASÁG HÁZÁBAN.

Ausztriai fiók:

BÉCS, GIZELLA-STRASSE 1. SZÁM ALATT

A TÁRSASÁG HÁZÁBAN.

A társaság vagyona 1890 június 30-án frk. 111.610,613.—

Évi bevétel biztosítások és kamatból
1890 évi június 30-án „ 20.084,349.—

Kifizetések biztosítási és járadéki szer-
ződések s visszavásárlások stb. után
a társaság fennállása óta (1848) „ 234.804,082.—

A legutóbbi tizenkét havi üzleti idő alatt
a társaságnál „ 55.985,275.—

értékig nyújtattak be ajánlatok, mi által
a társaság fennállása óta benyújtott
ajánlatok összértéke „ 1,066.812,555.—
értékre megy.

Prospektusokkal és díjtáblázatokkal, melyek alapján a tár-
saság kötvényeket kiállít, továbbá ajánlatokkal díjmentesen
szolgálnak az osztrák-magyar monarchia minden nagyobb
városában az ügynök urak és a magyar és osztrák fiókok.

Érdekes ujdonság hölgyek számára!!

Minden legkisebb előképzettség nélkül bárki is mértéket vehet,
szabást rajzolhat és kiszabhatja a csász. kir. kizár. szab.

Excelsior szabad. szabászati készülékkel

a legkisebb gyermekruhát úgy mint a legnagyobb női
öltözetet. Pontos és a legjobban sikerült mérték vétel és
szabásért kezességet vállalunk. Több ezer kísérlet fényesen
bizonyítja az Excelsior czélszerű voltát.

Egy háztartásból sem volna szabad annak hiányozni. —
Kezelése rendkívül egyszerű, még kis leánykák által is könnyen
megérthető.

Kivitele a legpontosabb s legmegbízhatóbb. Ára az
egész készüléknek az összes nyelveken irt használati utasítással együtt 3 frt. Szállítás
naponta kétszer utánvétel mellett, 3 frt 20 krnak előleges beküldése mellett, az egész
készülék viteldíjmentesen küldetik meg.

Kizárólagos főraktár helyiség alóli szabadalom-tulajdonosnál:

KELETY és ROTHMANN,

BÉCS, II., Untere Donaustrasse 49.

Vezérképviselettség Magyarország számára: GÖTTLIEB VILMOS urnál, Budapest, Andrassy-ut 49.

Gyermekek részére

a legjobb lábbeli kapható és pedig készen,
valamint mérték után elkészítve az egyedüli

KARLSBADI

cipő-raktárnál. Az őszi időnyre a legkitű-
nőbb női- és férfi-lábbelik nagy választékban

KAJÁRI DEZSŐNÉL

Budapest, V., Dorottya-utca 8. szám.